

Karin Schaafsma

Portretten van multiprobleem gezinnen
in de Stadsregio Amsterdam

In opdracht van Stadsregio Amsterdam, jeugzorg

Zitten op de bank

Karin Schaafsma

Portretten van multiprobleem gezinnen
in de Stadsregio Amsterdam

Zitten op de bank

In opdracht van Stadsregio Amsterdam, jeugdzorg

Colofon

Inleiding en portretten geschreven door Karin Schaafsma/DSP-groep, Amsterdam
Met dank aan Nelleke Hilhorst/DSP-groep, Amsterdam en
Christine Pollmann/Stadsregio Amsterdam, jeugdzorg
In opdracht van Stadsregio Amsterdam, jeugdzorg

Vormgeving: Greetje de Graaff
Fotografie: Moon Jansen
Druk: Drukkerij SSP, Amsterdam

De digitale versie van ‘Zitten op de bank’ is te vinden op www.stadsregioamsterdam.nl

Inhoud

Colofon	2
Voorwoord	5
Inleiding	9
Poppen	13
Op de bank	21
Groot leven	29
Niet huilen	39
Oh Heer	49
Nawoord	57

Voorwoord

Dit boekje gaat over wat politici, hulpverleners, woningbouwverenigingen, politie-mensen, kranten, burens en de rest van de wereld multiprobleem gezinnen noemen. Dat is een mooi etiket dat mijlenver aflight van de mensen die multiprobleem gezin zijn. Mensen die zich met al hun krachten proberen te handhaven in een gecompliceerde, voor hen vrijwel ontoegankelijke wereld. Mensen die in een groot sociaal isolement leven en van alles proberen om daar aan te ontsnappen of het isolement draaglijk te maken.

Het zijn vrijwel altijd arme mensen die proberen hun kinderen goed te laten op-groeien. Die daar hun uiterste best voor doen en af en toe falen. Bijvoorbeeld omdat ze voor zichzelf de lat te hoog hebben gelegd. Of handelen op een voor de rest van de wereld te afwijkende manier.

En dan krijg je een etiket opgeplakt.

De Stadsregio Amsterdam laat in dit boekje de gezinnen zelf aan het woord. Om te laten zien wat de fraaie titel 'één gezin, één plan' betekent voor gezinnen en hun ondersteuners. Om te laten zien dat achter alle afspraken die de Stadsregio maakt met alle voorzieningen uit de regio een gezin schuil gaat dat uiteindelijk de regie over het eigen leven (terug)neemt. En er wat van maakt. Op hun manier.

Het Dagelijks bestuur van de Stadsregio Amsterdam
namens hen,

Paul Nota, coördinator jeugdzorg

Dankwoord

Wij bedanken hier in de eerste plaats de gezinnen die over hun leven hebben willen vertellen. Het is genereus en dapper dat zij hun verhaal voor het voetlicht brengen. Ook de hulpverleners die bereid zijn geweest hun gedachten te delen, bedanken we. En niet te vergeten alle mensen die zich hebben ingezet hebben om de gezinnen te vinden en tot toestemming voor een interview te bewegen. Dit was niet eenvoudig, maar uiteindelijk is het gelukt om gezinnen te vinden die samen een rijk palet aan onderlinge verschillen laten zien.

Alle namen en plaatsen in dit boekje zijn verzonnen, situaties zijn onherkenbaar gemaakt. Wat hier geschreven staat doet zoveel mogelijk recht aan wat de personen in deze portretten hebben verteld.

Inleiding

Dit boekje gaat over multiprobleem gezinnen. Dat zijn gezinnen met een opeenstapeling van problemen op meerdere levensgebieden die ze zelf niet meer kunnen managen – een gegeven dat onvermijdelijk zijn weerslag op de opvoeding van de kinderen in het gezin heeft.

Het is geschreven voor de mensen die als hulpverlener, beleidsmatig of bestuurlijk te maken hebben met de hulpverlening aan dit type gezinnen.

‘Jezelf als multiprobleem gezin bestempelen doe je niet zo snel en dat wil je ook helemaal niet. Maar ik moet toegeven, er zijn veel dingen gebeurd, dus ja, ik pas wel in het plaatje,’ zei de moeder van een gezin.

De dingen die gebeuren en die gebeurd zijn, de tegenslagen en de rampen, de macht en vooral ook de onmacht daar mee om te gaan, de handicaps uit het verleden – over die dingen gaat het. En over meevallers en plezier, niet te vergeten. Dat is in alle gezinnen zo, dus ook in multiprobleem gezinnen.

In dit boekje vertellen vijf gezinnen die schuilgaan achter de term ‘multiprobleem gezin’ over zichzelf en hun situatie. Het zijn vijf portretten geworden waarin steeds één van de gezinsleden het persoonlijke verhaal van het gezin vertelt. Veel meevallers en plezier zitten niet in hun verhalen – op de keper beschouwd. Hoe verschillend deze vijf gezinnen ook zijn, een gemakkelijk leven hebben ze geen van allen.

‘Multiprobleem gezin’ is een beleidsterm. Een verzamelnaam om al die gezinnen aan te duiden die het door hun vele problemen niet redden. Die vallen onder de definitie. Zo’n term creëert eenheid en overzicht, opdat iedereen weet over welk type gezinnen het gaat. Op het niveau van de algemene omschrijving is dat ook zo, weten we dat ook. Maar op een ander niveau weten we nog niets. De beleidsterm ‘multiprobleem gezin’ vertelt niets over wie deze gezinnen zijn en wat zich in hun levens afspeelt. De weerbarstige werkelijk-

heid van al die individuele levens verdwijnt uit het zicht, dat kan zo’n term helemaal niet bevatten. Bovendien werkt het woord als stempel. Voor je het weet zie je door de problemen het gezin niet meer.

Je zal maar een multiprobleem gezin zijn.

De opdracht van de Stadsregio Amsterdam tot het schrijven van deze portretten, vond plaats in het kader van het ontwikkelen van een nieuwe aanpak voor multiprobleem gezinnen. Doel van de opdracht was om – vanuit de ervaringen en zienswijzen van de gezinnen zelf – een bijdrage te leveren aan de beeld- en beeldsvorming rondom verschillende typen multiprobleem gezinnen. Dit vanuit de gedachte dat verschillen in type multiprobleem gezin ook een verschil in aanpak vragen. De stem van de gezinnen zelf laten horen is voor de Stadsregio een belangrijke kwestie, omdat maar al te vaak ‘over de hoofden van de gezinnen heen’ wordt gedacht, gesproken en besloten.

We hebben gezocht naar multiprobleem gezinnen die bereid waren te vertellen over hun leven en die onderling van elkaar zouden verschillen. We hebben gezinnen benaderd die gedwongen hulpverlening kregen, maar ook gezinnen met vrijwillige hulpverlening. We hebben gezinnen gezocht waarin sprake was van bijzonder ouderschap (bijvoorbeeld door psychiatrische problematiek van één van de ouders), gezinnen die sociaal gezien in een isolement leefden en gezinnen met wél een sociaal netwerk. We hebben bij de selectie van de gezinnen oog gehad voor de vraag of zij overlast veroorzaken of juist helemaal niet opvallen – waardoor zij het risico lopen over het hoofd gezien te worden. Verder was de houding van het gezin ten aanzien van de hulpverlening ook een punt van aandacht. Alleen gezinnen die compleet cynisch ten opzichte van de hulpverlening stonden en hun deuren gesloten hielden, zijn buiten de portrettenreeks gevallen.

Om recht te doen aan het hele, geografische gebied van de stadsregio, hebben we gezinnen gezocht en gevonden in de deelregio’s Amstel- en Meerlanden, Zaanstreek/Waterland en de stad Amsterdam.

Na al deze voorbereidingen ben ik op stap gegaan. Ik heb de gezinnen opgezocht bij hen thuis, met hen gepraat, soms meerdere keren. Het verhaal, zoals zij dat zelf vertelden,

bleek niet helemaal genoeg. Er was nog een andere stem nodig, een ander perspectief, waarmee ik het portret meer reliëf kon geven. In elk portret komt daarom ook een hulpverlener in het gezin aan het woord, iemand die het gezin goed kent omdat hij of zij gedurende langere tijd (een half jaar of langer) regelmatig contact heeft gehad. Door steeds een voor het gezin belangrijke hulpverlener te interviewen, kon ik naadloos de relatie tussen hulpverlening en gezin belichten. Dit is één van de thema’s die terugkeren in de portretten. De organisatie van waaruit de hulpverlener werkt, heb ik expres niet genoemd, omdat dit er in feite niet toe doet. Mij ging het vooral over zijn of haar rol in het gezin.

Een ander thema in de portretten is ouderschap. Hoe ben je als ouder, hoe heb je je eigen ouders ervaren, lijkt je op je eigen ouders?

Omdat ik niet de rol van hulpverlener had, kon ik de gezinnen die ik sprak op een open manier tegemoet treden. Ik hoefde niet te helpen, niets te veranderen. Ik hoefde niets in gang te zetten – behalve het gesprek. Ik hoefde niets anders op orde te brengen dan de verhalen. En dat kon ik later tijdens het schrijven ook nog doen. Ik kon me helemaal richten op vragen en luisteren. Dat is een luxe. Het maakte het gemakkelijker om me verre te houden van (be)oordelen. Oordelen zijn conclusies, ze sluiten je nieuwsgierigheid af en kunnen veranderen in veroordelingen. Of erger: in vooroordelen. Je mening klaar hebben. En dat is funest voor het vermogen om te luisteren en te ontdekken.

Toch wens ik alle hulpverleners en gezinsmanagers – die wél moeten beoordelen, handelen en soms echt ingrijpen – zo’n fase van ‘uitstel van handelen’ toe, van werkelijk in gesprek gaan. Al is het maar voor even. Even zitten op de bank.

Poppen

‘Autochtoon gezin, vader 40, moeder 21 en dochtertje 3. Vader zit in budgetbeheer in verband met grote schulden, moeder licht verstandelijk gehandicapt, vader ook, dochtertje loopt achter met spraak en taal, een vto onderzoek (vroegtijdige signalering van taalachterstand) is gaande, er is veel hulpverlening binnen dit gezin en verder zijn er ook instanties als project bloem en buurtcoördinator betrokken.’

Dit is in het heel kort de informatie die ik vooraf heb gekregen.

Yolande, lange haren in een staart, doet open. Meisjesstem die ‘hallo’ zegt en we geven elkaar een hand. Ik kom binnen in een kamer vol poppen. Op de vensterbank staat een pop van wel een meter groot, op hoge benen in sexy spijkerbroek. Op de schoorsteenmantel zit er een, op de tafel liggen een paar. Bovenin één van de kasten zit een popje met een oud porseleinen kopje, onderuit gezakt. Alle poppenogen kijken de kamer in. Een half-affe muur, deel met schrootjes, deel met behang. Theresa van drie ligt op de bank ‘oeeh’ en ‘aaaah’ te roepen. Ze strekt haar rug en bolt haar buik. Grote blauwe ogen. Ze lacht en gaat meteen op me hangen. Ze heeft een luier om. De drie honden moeten even naar de andere kamer van dit twee-kamer-huis. Later zullen één voor één ook wat katten in en uit lopen. Het is middag en een beetje donker, buiten regent het. Theresa hoest.

‘Waar zijn je sokken,’ vraagt haar moeder.

Ze was 16 toen ze zwanger werd. Het was niet de planning, maar ze wilde het wel graag. Ze praat langzaam en met klem, monotoon, met aandacht voor details en data.

‘Ik heb Raymond leren kennen in 2000. Toen was ik 13. Ik woonde bij mijn vader, mijn ouders waren gescheiden. Ja, Raymond is de vader van Theresa. Ik heb altijd bij mijn vader gewoond. Een vriendinnetje had een hondje. Ik wou ook zo’n hondje. We zijn wezen kijken. Zo leerde ik Raymond kennen. Hij had het nestje, met zijn toenmalige vriendin. Maar ik mocht geen hondje, dus hadden we besloten dat hondje bij hem te laten. Zodoende bleef ik bij Raymond komen. Toen had ik nog geen relatie met hem.’

De honden zijn weer binnen.

‘Even stoppen jullie,’ roept Yolande boos, als ze blaffend en spelend de kamer door rollen.

‘Op een gegeven moment werd mijn vader ziek. Longkanker. Mijn broer is het huis uit gegaan naar mijn moeder. Ik bleef bij mijn vader wonen, met mijn kleine broertje.

Ik zorgde voor hen. Toen moest mijn vader met spoed opgenomen worden in het ziekenhuis. Wij werden opgevangen door de burens. Hij is in oktober 2001 overleden, 68 jaar. Mijn broertje was 12, ik was 14 en mijn oudste broer 16. Mijn vader was een echte Amsterdammer. Hij heeft met een bakfiets brood gebracht bij mensen toen hij klein was. Maar ik weet niet echt veel van hem. Hij vertelde er nooit over.’

Verstandelijk beperkt, dat betekent een lager dan gemiddelde IQ. Maar daar praat ze niet over. In plaats daarvan zegt ze dat ze moeilijk kon leren. En dat dat komt omdat ze op haar vijfde last had van een ziekte aan haar been. Dat aan dat been te weinig kalk kwam en het daarom afbrokkelde. Dat er uiteindelijk een pennetje in dat been is gezet en toen moest ze revalideren. Een half jaar lang kon ze niet naar school. Daarom heeft ze een achterstand. En daarom is ze naar het speciaal onderwijs gegaan, waar ze het hartstikke leuk vond.

Op haar oude school werd ze namelijk gepest.

Ze zegt dat ze gelukkig was in die tijd bij haar vader, op haar nieuwe school. Na zijn dood breekt er een rottijd aan. Yolande gaat bij haar moeder wonen, maar dat botert niet. Ze maakt haar school niet af. Het gaat slecht met haar. Ze gaat steeds vaker naar Raymond, slaapt nachten bij hem.

‘Hij had geen huis, hij had een loods. We hadden er een huisje van gemaakt, met verwarming en een gasfornuis. Een beetje netjes gemaakt, bankje, tafeltje. Hij sliep nog wel bij zijn ex. Ik kon goed met hem praten. Mijn moeder vertrouwde het niet. Zij dacht dat ik een seksuele relatie met hem had. Maar dat was op dat moment niet zo. Ik was 15. Zij vond het niet gepast. Dus iedere keer dat ik weg liep, vond ze het niet goed. Toen heeft ze met de voogd van jeugdzorg besloten om mij gesloten te plaatsen.’

Alle drie de kinderen uit dit gezin, Yolande en haar twee broers, hadden een voogd.

De voogd en twee burgeragenten pakten haar op, voor haar huis. Het huis dat ze net gekregen hadden, vertelt ze, het huis waar ze nu nog woont.

‘Ik vroeg of ik mijn hond nog een keer mocht zien. Mijn hond was alles voor me. Ik weet hoe hij is, als hij me niet ziet raakt hij helemaal gestresst. Maar het mocht niet. Ze waren bang. Ik was voortvluchtig, stond er. Toen heb ik een nacht op het politiebureau geslapen in een celletje. Ik was helemaal van streek. Ik mocht Raymond niet meer zien, mijn hond niet. Het ergste vond ik mijn hond. Altijd is hij bij me geweest. En toen hebben ze gezegd dat ik naar Groningen moest.’

Zeven maanden zit ze vast, gesloten. Ze mag geen contact hebben met Raymond en maakt zich zorgen om haar hond. Dan moet ze terug naar haar moeder. Met haar voogd

gaat ze de hond terughalen bij Raymond en ze zegt tegen hem dat het uit is. Hij gelooft het, de voogd ook.

‘Ik kwam erg overtuigend over, Raymond begon zelfs te huilen.’

Vier weken later gaat ze naar hem terug, met hond. Vier maanden later wordt ze weer opgepakt en opnieuw gesloten geplaatst, nu in Den Helder.

‘Ik ben verraden door een vriendin. Een Russisch meisje. Ze was illegaal. Ze woonde een tijdje bij mij en heeft al onze mooie spullen verkocht. Onze nieuwe kastjes, onze tafel. En ze heeft ook de trouwring van mijn vader gepikt. Die ring had ik van hem gekregen vlak voor hij stierf. Ik zat in de politiecel en ze kwam voorbij. Ze hebben haar vrijgelaten omdat ze heeft verteld waar ze me konden vinden. Ik dacht dat ze iets tegen me ging zeggen, maar ze hield iets kleins omhoog. Dat bleek dus die trouwring te zijn. Ik was zo kwaad. Nee, die vriendin heb ik nooit meer gezien. Die is het land uit.’

In de gesloten inrichting in Den Helder komt Yolande er achter dat ze zwanger is, maar ze houdt het verborgen, bang dat ze het kind moet afstaan. Na drie maanden weet ze te vluchten, met hulp van Raymond. Die heeft inmiddels een ander zwanger meisje in huis genomen.

‘Zij is naar hem gebracht door een vriend. Die wist dat Raymond nooit een zwanger meisje buiten zou laten staan.’

Het botert niet tussen haar en het andere zwangere meisje en met voldoening zegt ze dat ze haar eruit heeft geschopt – nadat dat meisje bevallen was, dat wel. Dan krijgt ze een brief, van haar voogd.

‘Daar stond in dat ze niets meer zouden doen, want ik was bijna 18. Dus ik mocht niet meer vastzitten. Ik was vrij!’

Niet lang daarna bevalt ze van Theresa en ‘zodoende’ is ze normaal gaan leven.

Raymond is 40, een stuk ouder dan Yolande. Hij is even naar de dokter en komt straks terug. De poppen in de kamer zijn van hem. Hij verzamelt ze. Zoals hij ook fietsen verzamelt, brommers en andere spullen. Het tuintje en de box staan helemaal vol.

‘Hij heeft telkens andere hobby’s. Zoals vijvers in de kamer. Op een gegeven moment hadden we er drie,’ vertelt Yolande. ‘Doe alles eruit, heb ik gezegd. Begin een andere hobby.’

Als een ware verzamelaar gooit Raymond moeilijk dingen weg. Op een gegeven moment lag de tuin vol troep en de burens begonnen te klagen, de woningbouwvereniging kwam eraan te pas, de buurtregisseur kwam langs om te zeggen dat er iets aan de troep gedaan

moest worden. Anders moesten ze het huis uit. Uiteindelijk is het Leger des Heils gekomen. Zij hielpen met opruimen en schoonmaken. En nu moet Raymond leren opruimen en weggooien, Yolande moet leren schoonmaken. Wat ze nog niet zo gemakkelijk vindt, ze kan nauwelijks ergens bij, zo vol staat het in huis.

‘Mijn vader was heel netjes. Bij hem was het altijd opgeruimd. Zodoende kon ik daar wel goed schoonmaken.’

‘Kijk,’ zegt ze.

Ze heeft Theresa op schoot, haar beentjes in haar handen. Blauwe plekken.

‘Die valt bijna elke dag. Net of ze nog niet kan lopen. Ik hou niet zo van die blauwe plekken. Mensen gaan er allemaal dingen over denken.’

‘Krijg je daar opmerkingen over?’

‘Nee. Ik zeg vaak: jullie denken toch niet dat zij wordt geslagen of zo? Ik ben bang dat ze dat denken. Dat vind ik eng. Ik ben bang dat zij dan weggehaald wordt. Dat heb ik ook tegen Johan gezegd. Zegt ie: daar hoeft je niet bang voor te zijn. Ik weet dat jullie haar niet slaan.’

Een week later spreek ik Johan. Hij was hulpverlener in dit gezin, onlangs heeft hij afscheid genomen. Een jaar is hij er geweest, om te kijken wat nodig is, om een basis-structuur aan te leggen. Niet dat zijn werk klaar is, dit is een gezin waar altijd wel iemand een oogje in het zeil moet houden, denkt hij. Maar dat kan in de toekomst misschien ook wel een buurman of buurvrouw zijn. En voorlopig zit er even genoeg hulpverlening in.

Johan is een doener, hij pakt de zaken het liefst zo praktisch mogelijk aan. Anders krijg je de poppen aan het dansen. Hij is het die ervoor gezorgd heeft dat het Leger des Heils kwam. Dat ze ondersteuning in de opvoeding krijgen. Hij heeft meegedacht over werk en opleiding. Gepraat met de sociale werkplaats waar Raymond zit om te kijken of het werk van Raymond niet op een beter spoor gebracht kan worden.

Weet hij nog wat hij zag en dacht toen hij voor het eerst bij dit gezin kwam?

‘Ja zeker. Chaos. Binnen was het een troep, buiten was het een rotzooi. Ik zag ouders die misschien wel willen – dat wist ik toen nog niet – maar niet weten hoe. Zij is verstandelijk beperkt, al merk je dat eigenlijk nauwelijks. Iemand met een carrière in de jeugdzorg. Jonge meid die een kind in de schoot geworpen heeft gekregen en dat ook wel wilde, iets om voor te zorgen. Maar daar zelf nog niet helemaal klaar voor was. Ook een meid die binnen de beperkingen die ze heeft, zeker mogelijkheden heeft. En meer mogelijkheden had gehad als het kind niet was geboren. Dan had ze iets sterker in haar schoenen kunnen staan. Maar zeker een liefdevolle moeder die haar best doet voor Theresa en de vader

regelmatig op zijn falie geeft als ze merkt dat ze niet op één lijn zitten. Alleen verliest ze af en toe een beetje het overzicht.’

Over Raymond heeft hij ook wel iets te vertellen:

‘Hij komt uit het daklozen circuit, is thuisloos geweest. Leuke vent, maar oppassen.

Je moet hem niet tegen je krijgen. Een straatjongen, dat voel je. Op straat heeft hij zich staande kunnen houden. Door de daklozenopvang is hij er nu een beetje uit gekomen. Hij vindt het moeilijk om dingen weg te gooien, maar hij tikt ook veel moois op de kop. Een fiets van iemand die is overleden. Zo’n fiets verkoopt hij weer. Voor veel te weinig. Ik zie hem zo in een kringloopwinkel waar hij met tweedehands spullen kan werken.’

Ze hebben een uitkering en schuldhulpverlening. Aan die schuld zit ook een Yolandiaans verhaal vast.

‘Lang voor mijn tijd heeft Raymond een vrouw gehad, in Alkmaar. Acht maanden zwanger. Hij had een huis gekocht en zat er breed bij. Hij heeft slechte mensen gekend. Die moest hij nog wat betalen. Zijn vriendin ging naar huis en op het station is ze onder de trein geduwd. Iemand die nog wat van Raymond kreeg en kwaad op hem was, had dat gedaan. Om hem terug te pakken. Die vrouw was op slag dood en het kindje ook. Daarna hebben ze gekeken wat het kindje was, het bleek een dochter te zijn. Hij is toen helemaal doorgedraaid. Twee keer zelfmoord proberen te plegen. Op een gegeven moment is hij gaan gokken en daar heeft hij toen schuld door opgebouwd.’

‘En hoe is het afgelopen met de man die zijn vrouw onder de trein heeft geduwd?

Is die veroordeeld?’ vraag ik.

‘Nee, die heeft hij toen zelf in elkaar geslagen. De rolstoel in. Hij was zo kwaad.

Hij heeft het zelf afgehandeld.’

Het zijn verhalen die ik niet helemaal geloof. Yolande laat de werkelijkheid schuiven. Ik probeer me voor te stellen hoe het is, als je fantasieën maakt om greep op leven te krijgen. Om het te snappen. Omdat je je vader mist en aan je moeder niets hebt. Omdat je, zo jong nog, zelf moeder bent geworden. Opeens volwassen. Omdat je in een klein huis met oude spullen zit en het beter wilt krijgen. Omdat je een vriend hebt, één vol grappen, vader van je kind, veel ouder dan jij – met wie weet hoeveel relaties achter de rug. Een heel leven achter de rug dat je niet kent en dat hij misschien ook niet precies uit de doeken doet. Om dat te behappen, maak je er wat van. Je vult de gaten met verhalen. Kan je waarheid en fantasie nog uit elkaar houden? En wil je die wel uit elkaar houden?

Waarheid en fantasie kunnen prima in elkaar overlopen bij haar, denk ik. Elkaar aanvullen. Betekenis aan elkaar geven. Het maakt de werkelijkheid flexibel, zo kan ze haar

eigen wending geven aan de gebeurtenissen. Zo’n afbrokkelend bot in haar been. Zo’n Russische vriendin die er met de trouwring van haar vader vandoor gaat, zo’n zwanger meisje in huis toen ze zelf zwanger was en net ontsnapt uit een gesloten inrichting.

Ook al maakt ze verhalen, tegelijkertijd is Yolande heel reëel. Vertelt dat het gesloten zitten in Groningen en Den Helder haar niet in de koude kleren is gaan zitten. Dat ze een tijdje behoorlijk doorgedraaid is geweest.

‘Ik riep mijn vader, praatte met hem, net alsof hij niet dood was. Het ging heel slecht. Ik at niet meer, ik vermagerde. Toen ben ik zelf naar een psychiater gegaan. Theresa was net een half jaar oud. Haar hield ik er altijd buiten. Zij was een geschenk. Ik zag haar als een geschenk dat mijn vader mij had gegeven. Bij de psychiater kon ik praten, daar kon ik lozen. Als ik hier thuis was, was ik gelukkig met Theresa.’

Theresa probeert haar luier uit te doen.

‘Theresa, stop!’ zegt Yolande. ‘Poppen mag je aan en uitkleden!’

Raymond komt binnen, opgewekt, brilletje op zijn neus. De dokter heeft een hele lijst met onderzoeken aangestreept op het formulier.

‘Theresa stinkt. Wil jij haar even verschonen?’ vraagt Yolande.

‘Eerst effe een sjekkie roken,’ zegt Raymond.

‘Doordat Johan hier is geweest, heb ik geleerd meer dingen zelf te regelen,’ zegt Yolande.

‘Ik heb meer vertrouwen gekregen, ook in mensen. Ik had Johan verteld dat ik weinig vertrouwen had. Hij liet zien dat ik gewoon met mensen kan praten. En dat ik meer begrijp als ik goed luister. Hij zei: als je dingen niet snapt, vraag het. En nog een keer.’

‘Zij was gewend dat mensen zeiden, als ze iets vroeg: ja hallo, ik heb het al verteld!’ verklaart Raymond.

‘Johan heeft altijd gezegd: je moet wat meer voor jezelf opkomen,’ gaat Yolande door.

‘Als zij jou een grote bek geven, dan kan jij dat ook.’

Het is gaandeweg dat ze vertrouwen in Johan heeft gekregen. In het begin durfde ze hem zeker niet alles te vertellen.

‘Na een tijdje zie je hoe mensen zijn. Ik zag dat hij dingen niet doorvertelde. Alleen als hij vond dat hij dingen moest bespreken, overlegde hij het met mij. Sindsdien heb ik hem meer dingen verteld. Ook dat ik bang was dat Theresa weggehaald zou worden. Hij zei: maak je niet druk. Je doet het goed, het gaat vooruit. Door hem heb ik meer vertrouwen gekregen.’

Raymond is Theresa aan het verschonen. En aan het kietelen.

Ze houdt bijna niet op met lachen.

‘Giecheltje!’ zegt hij. En zelf lacht hij ook, grote ogen achter zijn kleine brilletje.

Het is nu zes jaar geleden dat haar vader overleed. Ze mist hem.

‘Daar heb ik het met Johan ook wel over gehad. En ja, Johan heeft dingen gedaan...

mijn vader had die precies zo gedaan. Misschien dat ik hem daardoor ook vertrouw.

Hij loste problemen op, hij praatte met je. Dat deed mijn vader ook.’

Ze laat een foto van haar vader zien.

‘Hij is wel een beetje oud, maar hij was een schat, echt waar.’

‘En wat voor type is je moeder?’ vraagt ik.

‘Stel je voor: een dikke negerin die de baas is op een naaifabriek,’ roept Raymond. ‘En die wit verven. Een grote scheur en als het erop aan komt heeft ze hulp nodig. Verder is ze wel aardig.’

Yolande zegt dat haar moeder altijd met hulpverlening heeft gezeten. Jeugdzorg voor alle drie kinderen. En dat ze soms veeleisend is, net als zijzelf. Dat haar moeder veel schreeuwt, maar dat zij haar dochter nooit gesloten in Groningen of Den Helder geplaatst had willen hebben. Dat heeft de voogd gedaan. Haar moeder had daar niets meer over te zeggen.

‘Ze heeft een Surinaamse vriend,’ zegt Raymond. ‘Dat is zo’n luciferhoutje op twee pootjes. En zij een dikke vrouw. Net Asterix en Obelix samen.’

Meer foto’s kijken, op de computer. Haar moeder. Haar broer en haar broertje. Mooie jongens zijn het. Honden. Katten. De kanarie. Buren. Familie. Vrienden, vriendinnen. BBQ in de tuin. Verjaardag van Theresa. Op bezoek bij de neef. Nog een verjaardag van Theresa. De vriendin met wie Raymond plannen had maar die nu haar vriendin geworden is.

‘Ik kan wel inpakken,’ zegt Raymond, half grappend, half teleurgesteld.

De honden van een andere neef, die is overleden. Haar kamer in haar vaders huis. Haar bed tegen de schuine wand.

‘Dat is de cavia, die heeft nog geen twee weken geleefd.... Dat is mijn vader weer....’

‘En dat is de telefoon!’ roept Raymond.

Iemand belt via marktplaats.nl om de oude kinderwagen van Theresa te kopen.

De poppenwagen is niet te koop.

Op de bank

Het is twee dagen voor het Suikerfeest. Vastentijd nog. Abdel zit op de bank, in het hoekje. Daar zit hij altijd. Nee, het gaat niet goed met de kinderen, zegt hij, de vader. Hij maakt zich zorgen. Om hoe het met hen zal gaan als ze ouder worden. Hij heeft zorg dat ze in de problemen komen. Drugs, criminaliteit, drank, armoede. Vier kinderen. Het oudste een meisje van bijna tien, een jongen van acht met een laag IQ en gedragsproblemen bovendien – het zorgenkind, hij heeft ook een glutenallergie – en nog twee jonge kinderen die allebei slecht slapen de laatste tijd. Huilend wakker worden. Niet luis-teren. Nee. Luisteren doen ze slecht, zijn kinderen. Hij weet dat hij hen niet moet slaan, daar heeft hij vroeger al over gesproken, toen deed hij dat wel. Hij weet dat het niet goed is. Hij heeft het afgeleerd. Maar nu slaan zijn kinderen hem soms. Dat is ook niet goed.

Bang door de leerachterstand is hij, bang dat het niet goed met ze komt. Met hem is het ook niet goed gekomen. Hij heeft last van zijn lijf en van zijn hoofd. Het spookt in zijn hoofd. En hij denkt dat hij suikerziekte heeft. Hij heeft pijn in zijn benen. Laatst nog. Hij liep over straat en kon niet meer lopen. Niemand heeft hem geholpen. Ze dachten zeker dat hij dronken was. Of een zwerver. Hij heeft er vier uur over gedaan om naar het ziekenhuis te komen. Een afstand waar een normaal mens hoogstens een half uur over doet. Daar konden ze hem niet helpen. Omdat hij geen briefje had. Gaat u maar een briefje halen van uw arts, hadden ze gezegd. Hij is er een hele tijd blijven zitten tot zijn benen weer goed genoeg waren om naar huis te lopen.

Maar het is niet om zichzelf dat hij zich zorgen maakt, het is om de kinderen.

Hij spreekt Nederlands, al is het soms moeilijk om hem te volgen. Hij heeft het op de straat geleerd, op zijn werk in restaurants. Alleen werkt hij al twaalf jaar niet meer. Hij kan het niet meer. Hij heeft te hard gewerkt. Werkelijk, hij heeft heel hard gewerkt. Hij is kapot gegaan. Zijn lichaam. En nu zijn hoofd. Hij heeft er spijt van.

Eens in de zoveel weken praat hij met een psychiater. Dat hoeft niemand te weten, maar het is wel fijn. Dat praten. Of het echt helpt, daar weet hij geen antwoord op. Helpt voor wat?

Het huis is niet goed. Haveloos en veel te klein voor een gezin met vier kinderen. Drie kinderen slapen samen op een kamer, twee in een gammel stapelbed en de derde in een apart kinderbed. De jongste slaapt bij de ouders op de kamer. Er staan niet veel spullen. Een oude leren driezitsbank, die van Abdel, en net zo één in tweezits formaat, een tafel,

een kast, een televisietafel. De tv is stuk, er staat nu een heel kleintje die het wel doet.

Er zijn ratten in het huis. Al wil de GGD dat niet geloven. Hij zal de keutels moeten bewaren, om het te bewijzen. De keutels laten liggen kan natuurlijk niet, vanwege de kinderen. Ratten, daar word je bang van. Ratten eten kinderen. Knagen aan hun tenen. Geen wonder dat ze slecht slapen. De GGD moet maar gauw komen.

En het stinkt. Daarom is het misschien ook dat de kinderen zo vaak ziek zijn.

‘We moeten een beter huis krijgen,’ zegt hij. ‘Dat zou een hoop schelen.’

Zijn vrouw heet Malika. Ze heeft in de keuken thee gemaakt en het op tafel gezet, met de koekjes. Even is ze zelf ook op de bank gaan zitten. Ze ziet er mooi uit, jong ook. Heldere ogen in een zacht gezicht. Maar Nederlands verstaat ze slecht en het spreken doet ze al helemaal niet. Haar taalcursus Nederlands is afgebroken, omdat ‘ze’ met al die inburgercursussen zijn gestopt. Omdat het weer allemaal anders moet.

Tien jaar geleden zijn ze getrouwd, Abdel en Malika. In Marokko.

‘Het was liefde op het eerste gezicht,’ zegt Abdel. Malika moet er van lachen. Haar familie woont nog in Marokko, behalve haar broer, die woont in Spanje. Die heeft een baan en een gezin en geld en een auto. Hij was het die hen vorig jaar heeft opgehaald om naar Marokko te rijden. Met het hele gezin. Terug na bijna tien jaar. Abdel wilde eerst niet mee. Misschien omdat hij dacht dat hij teveel was. Maar dat hoor ik pas later, van Ad, één van de hulpverleners in dit gezin.

Tijdens het gesprek trekt Abdel zo nu en dan weg. Zegt dat hij hoofdpijn heeft en wijst naar zijn hoofd. Zijn ogen staan moe. Het praten maakt hem moe, zegt hij. En hij zegt ook dat hij het fijn vindt om te praten. Hij maakt een gebaar dat het dan allemaal niet zo in zijn hoofd blijft. En gezellig. Praten voor de gezelligheid, niet omdat er iets moet. Dat vindt hij ook fijn.

Ik wil graag weten hoe het vroeger was, in Marokko, toen de zon nog scheen. Ik spreek af om terug te komen, met een tolk. Maar eerst laat Abdel me het huis nog even zien. De ouderlijke matras op de grond, nu speelhoek voor de kinderen. Het gammele stapelbed voor de twee oudsten. Hij laat het wiebelen en zegt bezorgd en klagend dat het gevaarlijk is. Hij zegt in zoveel woorden: ‘Ik heb hulp nodig. Iemand die het bed van de kinderen stevig maakt. Iemand die ons helpt zodat we niet in deze toestand blijven. In dit huis dat stinkt en dat te klein is. Met die paar spullen die allemaal oud zijn. En kapot. Er is in tien jaar weinig opgebouwd in dit huis.’

Ik vraag me af waarom hij het bed niet zelf repareert.

Als ik buiten sta voel ik me zwaar en beklemd. Het isolement, de armoede. De beweging-loosheid. Er is bijna niets om hen heen, lijkt het wel, behalve hulpverleners. Geen praatjes met de buren. Die zeggen hoogstens gedag, soms. Geen familie. Abdels ouders zijn dood en hij ziet zijn broers – die ook in Nederland wonen – bijna nooit. Dat is maar goed ook want ze maken elkaar alleen maar somber, heeft hij gezegd. Malika’s moeder en de rest van haar familie ver weg. En met Marokkaanse mensen hier hebben ze geen contact. De Marokkaanse gemeenschap roddelt alleen maar, daar wil Abdel niets mee te maken hebben. Hij houdt zijn leven liever binnenshuis, heeft hij verteld, hij wil niemand binnen laten kijken. Ja, vroeger ging hij nog wel naar de school van zijn kinderen, om te praten. Wanneer er ouderavonden waren. Maar daar werd ook over geroddeld. Zoiets doe je niet als Marokkaanse vader, als man. Abdel weet zeker dat ze zeggen dat hij gek is. Zelfs de kinderen brengen geen vriendjes mee naar binnen.

Later vraag ik Ad uit. Ad komt nu een jaar in dit gezin met de taak om de zorg te coördineren en als een soort vertrouwenspersoon voor het gezin op te treden. Via het vangnet jeugd van de GGD werd hij geïntroduceerd. Om de stand van zaken op te maken. De hulpvraag te achterhalen.

‘Er waren zorgen over huiselijk geweld. Er was een melding gedaan, er waren ruzies in huis, zorgen over de kinderen’, vertelt hij. ‘De eerste keer dat ik hen zag was met de collega van de GGD. Malika was heel afwijzend, bijna vijandig. Wat kom je doen, was de boodschap, alles is toch goed hier? Abdel zat in zijn slachtofferrol en zag het niet meer zitten op de bank – net een dood vogeltje in een hoekje. De kinderen gingen hun eigen gangetje, ze werden snel door Malika weggeleid.’

Ad kreeg het gevoel dat ze vastgelopen waren. Er was sprake van achterstanden met betalingen, een administratieve chaos. Abdel had zijn vertrouwen in het maatschappelijk werk verloren. De ruzies tussen Abdel en Malika maakten een opening en zo raakte er hulpverlening betrokken bij het gezin. De geestelijke gezondheidszorg: medicatie voor Abdel en iemand om mee te praten, zodat hij zich gehoord voelt. Iemand van stichting MEE die helpt met de opvoeding van het zorgenkind – het oudste jongetje met gedragsproblemen en de glutenallergie. Binnenkort gaat dit jongetje naar het speciaal onderwijs. Abdel gaat weer naar het maatschappelijk werk om hulp met zijn belastingformulieren te krijgen. En verder komt er iemand van de gespecialiseerde gezinsverzorging bij hen thuis. Ja, problemen genoeg in dit gezin. Problemen met de opvoeding van de kinderen, leerachterstanden, vader in de WAO, hij is al tien jaar ziek, psychische problematiek, lichamelijke klachten, sociaal isolement. Ze komen het huis nauwelijks uit, het woekert binnenshuis.

Wat Abdel betreft kunnen er niet genoeg hulpverleners komen. Hij is blij met hen, blij met hen allemaal. Het zijn mensen met een goed hart, heeft hij met de hand op zijn eigen hart gezegd.

Ik vraag Ad hoe hij de bewegingloosheid van dit gezin ervaart. Ad zucht.

Activering’, zegt hij. ‘Dat is het enige dat ik kan doen. Zorgen dat Abdel uit zijn oude rol komt, want het grootste probleem zit bij hem.’

‘Dit gezin heeft iemand nodig die hen op sleeptouw neemt,’ vervolgt hij. ‘Dat is wat ik doe. Stapje voor stapje. De woonkrant halen. Elke week. Formulier van Woningnet invullen. Invullen op internet kan niet, ze hebben geen computer. Meegaan naar de sociaal raadslieden. Een afspraak maken daar in de buurt, zodat Abdel er zelf naar toe moet komen.’

Eigenlijk hij vindt het behoorlijk irritant dat Abdel niet uit zijn slachtofferrol komt. ‘Ik begeleid ze nu een jaar, maar er is toch weinig veranderd. Ja, hij staat wel opener, hij kan wat meer lachen, er zit wat meer leven in dan een jaar geleden. Maar dat ze nou de draad opgepakt hebben, nee. Toch zal het op een gegeven moment uit henzelf moeten komen. Die neiging om zich terug te trekken in passiviteit en slachtofferschap komt ergens vandaan natuurlijk. Dat is al jaren zo, dat is ingeslepen. En ze hebben nog even geen uitgang.’

Ik vraag hem hoe het nou precies met de kinderen gaat. Kinderen die alleen een vader op de bank zien. Een vader die ze slaan. En een moeder die evenmin de wereld in gaat. Via school weet Ad dat de oudste drie teruggetrokken zijn en moeilijk contacten maken.

‘Weinig bagage, of tenminste: niet genoeg bagage. Niet genoeg zelfvertrouwen om contacten aan te gaan. Dat is toch zorgwekkend.’

In de regen wacht ik op de tolk, buiten voor het huis van Abdel en Malika. Ik kijk uit op een bushalte met een reclame bord: ‘Win een diner voor 2!’

Binnen is het precies hetzelfde, Abdel die open doet en op de bank gaat zitten. Malika die thee maakt in de keuken. Helaas moet ze weg, naar de GGD, met de kleinste jongen. Ik kan haar alleen goede dag wensen. Abdel zegt dat ik het toch prima met hem af kan, als ik mijn teleurstelling uitspreek. Ik zeg: ik zal het ermee moeten doen. Ik zeg: ik had Malika ook heel graag willen spreken.

Abdel wil nogmaals weten waarom ik kom, hij is het vergeten. De tolk zegt dat het goed is dat men zich inspant om de hulp aan gezinnen te verbeteren. En hij kan het weten. Want hij tolkt in veel situaties voor veel gezinnen. Belabberde situaties. Maar daar kan hij nu niet over vertellen. Nu moet hij gewoon zijn werk doen.

Abdel groeide op in een dorpje in het noorden van Marokko. Als kind speelde hij buiten op straat, in het zand. Het waren boeren, daar in dat dorpje.

‘Als het regent hebben de boeren wat te doen, als het droog is, is er niets,’ vertaalt de tolk.

Of de mensen elkaar goed kenden? Elkaar hielpen?

‘Ja, ze helpen elkaar als ze tijd hebben.’

Abdels vader was ook boer. Een arme boer. Het was overleven. Toen Abdel twaalf was, ging zijn vader in Duitsland werken. Er waren al eerder mannen uit het dorp vertrokken. Zijn moeder bleef alleen achter met de kinderen, met hulp van burens en familie.

Inmiddels zijn beide ouders dood.

‘Mijn vader is in Marokko overleden, in zijn slaap. Hij was met vakantie. Hij was niet ziek. Hij had last van zijn hart. Dat zit in de familie. Als je last hebt van je hart, ben je snel weg. Soms, als ik last heb van mijn hart, denk ik: ik ga ook. Het gaat heel snel in onze familie. Mijn moeder is twee maanden na mijn vader overleden. Dat is nu zeven jaar geleden. Ze gingen vlak na elkaar weg, een teken dat zij goede mensen waren. Ze hadden nooit ruzie of toestanden. Als ze brood op tafel hadden, dan hadden ze wat. En als ze niets te eten hadden, hadden ze niets. Ze wisten: het komt wel goed. Geen stress.’

Ik vraag hem of hij wat van zijn vader geleerd heeft.

‘Er waren acht of negen kinderen, het was te druk. Je weet niet wat je van je vader krijgt. En ik was twaalf toen hij naar Duitsland ging, hij kwam maar een maand per jaar met vakantie.’

‘Was hij streng?’

‘Hij was niet streng, hij was lief, aardig. Iemand die bemiddelde in conflicten en ruzie in het dorp. Hij was een eenvoudig mens, altijd rustig, nooit problemen met de overheid. Ze waren goede mensen, vader en moeder. Ze waren jong toen ze overleden.’

‘Lijk je op je vader of ben je anders?’

‘Hopelijk lijk ik op mijn vader. Ik doe ook geen gekke dingen. Ik heb nooit gedronken, gegokt of gestolen. Niets gedaan, alleen af en toe ziek.’

Toen hij 23 was, ging Abdel naar Nederland.

‘Had je een idee wat je wilde doen, wat je wilde worden?’

‘In het begin was ik leergierig. Ik wilde snel leren. Ik heb gewerkt in restaurants. Ik deed alles, schoonmaken, afwassen, voorbereiden, vlees snijden, salades maken, broodjes maken, alles. Ik had gehoopt om op een dag een eigen, kleine broodjeszaak te beginnen. Of een snackbar. Maar dat is niet gelukt, door de ziekte. Ik durfde het niet aan om een eigen zaak te beginnen. Nu is het te laat. Het is heel lang geleden dat ik hier aan dacht.’

Ik ben benieuwd hoe hij Malika heeft leren kennen. Was het een gearrangeerd huwelijk? Hij reageert een beetje beledigd.

‘Ik ging zelf trouwen, zelfstandig! Mijn ouders hadden gezegd: het is jouw leven, het is jouw zaak.’

‘Hoe heb je haar ontmoet?’

‘Ik was in een dorp, een behoorlijk stuk van mijn eigen dorp vandaan. Malika ging water halen en ik zag haar. Ik ging wandelen met haar, heb met haar gesproken en toen gingen we trouwen. Zij is jong, ik ben oud.’

Hij lacht, witte tanden. Abdel is nu 50 en Malika 37.

‘Wat heb je Malika verteld over Nederland voordat zij met je mee kwam?’

‘Niets.’

‘En heeft zij ook iets gevraagd over Nederland?’

‘Pas nadat wij getrouwd waren, vroeg ze: wat gaan we doen? Toen zei ik: ik ga naar Nederland, daar werk ik. Daar gaan wij samen naar toe. Na drie maanden had zij heimwee. Zij wilde terug. Toen heb ik mijn best gedaan om haar te overtuigen. Blijf maar hier, het komt goed, heb ik gezegd.’

‘En nu? Heeft zij nog heimwee?’

‘Ik weet het niet. Ik weet niet wat er in haar hoofd zit.’

‘Praten jullie samen?’

‘We praten wel met elkaar, maar daarover hoeft zij mij niets te vertellen.’

‘Waarom niet?’

‘Dat zijn haar dingen.’

Ik vraag hem of hij het contact met mensen mist. Hij zegt dat hij er geen probleem mee heeft. Na een kleine aarzeling zegt hij dat hij ook niet meer naar de moskee gaat. Alleen soms, als er een speciale gelegenheid is.

‘Ik denk: mensen hebben vrienden nodig,’ zeg ik. ‘Jij hebt geen vrienden, dat lijkt me moeilijk.’

‘Mijn kinderen zijn mijn vrienden. Ik doe veel met hen, ga met hen naar het park.’

‘Maar met kinderen kan je niet praten over je leven. Kinderen zijn kinderen.’

‘Ik heb een slecht leven. Daar wil ik niet over praten. Ik ben ziek. Ik weet wat mijn leven is. Ik wil niet dan anderen dingen over mijn leven weten. Daar kan ik boos om worden. Dat maakt mij ziek in mijn hoofd.’

‘Dus de enige mensen met wie je spreekt zijn de Nederlandse hulpverleners.’

‘Dat is genoeg!’

Ja, hij is boos, ik hoor het.

‘De vorige keer heb je verteld dat je met de imam spreekt, soms.’

‘Ja, ik praat wel met de imam, maar die heeft kennis over iets anders.’

De tolk legt uit dat hij het over epilepsie heeft en dat dat in het Arabisch niet gaat over epilepsie in de medische betekenis, maar over bezeten worden door geesten. De imam helpt in dergelijke gevallen.

‘Je hebt het over de stemmen die in je hoofd zitten’, vraag ik Abdel.

‘Ja. Daarom heb ik ook geen vrienden. De imam kan mij wel helpen. Hij kan mij dingen uitleggen. Ik ga één keer in de twee, drie maanden naar hem toe. Hij vertelt mij altijd wanneer de volgende afspraak is.’

‘En helpt het?’

‘Geloof in Allah helpt. Als de imam de Koran gaat voorlezen, kan je genezen worden.’

‘Praat je met de imam ook over je zorgen?’

‘Nee.’

‘Je wilt niet doorleven in deze situatie. Je wilt dat dingen veranderen, klopt dat?’

‘Ja, ik wil dat dingen veranderen.’

‘Denk je: dit is mijn lot, dit moet Allah veranderen? Of kun je zelf iets doen?’

‘Het is wel het lot, maar een mens moet toch bewegen om iets te bereiken. Ik geloof wel in het lot, maar ik moet ook bewegen.’

‘Weet je wat je zelf moet doen? Hoe je moet bewegen?’

‘Met jullie hulp kan ik bewegen. Ik weet het zelf niet. Ik alleen, dat gaat niet lukken.’

‘Is er iets dat je zelf kunt doen, Abdel?’

Hij lacht en schenkt thee in de glaasjes.

‘Ik schenk thee.’

Groot leven

Ze is een kleine vrouw en ze woont in een groot huis. De huiskamer strekt zich uit. De hond doet niets, maar hij ziet er gevaarlijk uit. Een lieve vechthond. Ze zet koffie met het espresso apparaat. Koffie met fijne schuimmelk. De kinderen zijn naar school. Twee jongens heeft ze en haar man is aan het werk. Zoals elke dag. Zes of zeven dagen per week, eigen bedrijf, veel geld verdienen. Dat moet ook wel om de grote schulden en de hoge huur te betalen. Vaste lasten van meer dan 4500 euro per maand. Rijk hadden ze kunnen zijn. Zij werkt niet, al bijna zes jaar niet meer. Terwijl ze niets liever zou willen. Het is stil in huis, de lieve vechthond ligt te snurken op de bank. Ze heet Kim. Zo wil ze heten in dit verhaal – waarin ik niets hoeft te verzinnen.

‘De situatie is wel zo erg geweest dat je niet hoeft te overdrijven,’ zegt ze.

Ze gaat me heel veel vertellen en ik moet veel reconstrueren. Want haar verhaal zit vol gaten en sprongen. Gaat van crisis naar crisis. Niet dat ze warrig vertelt. Niet dat ze ze niet helemaal op een rijtje heeft. Integendeel. Ze is slim, dat is duidelijk. En ze praat eerlijk. Hoewel ze soms dingen omzeilt. En veel vertelt ze vast ook niet. Bewust of onbewust.

Ze heeft gaten in haar geheugen. Ze heeft ook veel dingen weggestopt.

Kim is begin 30, heeft lichte ogen, lange haren, lange nagels en een jonge meisjes stem. En ze heeft een ziekte. Manische depressiviteit met rapid cycling. Dat is met snelle wisselingen van manie naar depressie en regelmatig een psychose tussendoor. Vier psychoses heeft ze inmiddels achter de rug en zeker tien keer is ze opgenomen geweest, vrijwillig of gedwongen. Hoe ze er nu voorstaat? Licht depressief, zegt ze. Om de boel in toom te houden gebruikt ze medicijnen. Medicijnen waarvan ze 20 kilo is aangekomen. Dat is veel, op haar lengte. Gelukkig gaat het overal zitten.

‘Een beetje vol staat juist mooi,’ zeg ik in alle eerlijkheid.

‘Ik wil dit figuur niet meer. Dit ben ik niet,’ antwoordt ze resoluut.

Als ze manisch wordt, valt ze af. Heeft ze energie voor tien. Pakt ze alles aan. Een opleiding volgen, hard werken. Maar ook stelen uit winkels. Mensen oplichten. Of erger. En alles lukt.

‘Ik wil heel veel, maar.... ik kan eigenlijk alleen veel in een manie.’

Voor haar part was ze altijd manisch. Alleen is dat voor haar omgeving niet te doen, beseft ze.

‘In het beginstadium is het nog niet zo te zien. Het is te zien aan mijn gewicht, ik val af.

Ik slaap niet en eet niet en heb gigantisch veel energie. Vanzelf. En dat gaat op een gegeven moment wel opvallen.’

Als ze in een psychose terechtkomt, is het goed mis. Ze is een keer teruggehaald uit de Ardennen.

‘Ik ging berg beklimmen zonder me te zekeren. Ik kon alles en ik praatte aan één stuk door. Er was geen touw meer aan vast te knopen.’

Het was haar eerste psychose, daar in de Ardennen. Ze was 26 jaar.

Tot de mislukte zelfmoordpoging van haar moeder heeft Kim een redelijk normale jeugd gehad, vindt ze zelf. Ze was negen toen ze haar moeder vond. In de douche. Haar vader kent ze niet anders dan in de psychiatrische inrichting. Ook hij is manisch depressief, maar hij is er over heen gegroeid. Haar ouders – die een tijd gescheiden zijn geweest – wonen nu weer samen. En het gaat goed met hen. Met hen wel.

Ze kan zich die inrichting nog goed herinneren, ze is er vaak op bezoek geweest.

‘Dat maakte op mij als kind best veel indruk, al die mensen die niet helemaal goed waren. Het meest bizarre was iemand die dacht dat hij een hond was en die alleen maar uit de hondenbak wilde eten. Zij moesten echt een bak voor hem neerzetten, aan zoiets werd niets gedaan. Ze lieten iedereen maar een beetje, in die tijd.’

Na de zelfmoordpoging van haar moeder komt het niet meer goed. Haar moeder wordt opgenomen, in dezelfde inrichting als waarin haar vader zit. Kim komt eerst bij het hoofd van de school in huis en later in een pleeggezin waar het mis loopt – de handjes van de heer des huizes zaten wat te los – en nog even bij haar oma en opa. Als ze elf jaar is, komt haar moeder terug uit de inrichting en gaan ze samen wonen. Haar jongere, zwakzinnige zusje woont dan al in een pleeggezin. Die heeft ze eigenlijk niet meegemaakt, als zus.

Ze begint te beseffen dat ze niet zo’n normaal leven heeft.

Ze gaat naar de Mavo. In de tweede klas loopt het mis tussen haar en haar moeder.

Kim belandt in een opvanghuis. Daar leert ze Ton kennen. Dertien is ze dan. Ton is vijftien. Ze krijgen iets met elkaar. Maar Kim slaat gaandeweg steeds meer los, vlucht naar de grote stad, krijgt verkeerde vriendjes, komt in aanraking met drugs en van daar belandt ze – ‘lichtelijk’ zoals ze het zelf uitdrukt – in de prostitutie. In ruil voor drugs of geld gaat ze met mannen mee. Haar ouders zijn inmiddels uit de ouderlijke macht ontzet en via de kinderrechter belandt ze in een afkickcentrum. Daar blijkt dat ze helemaal niet zo verslaafd is, zegt Kim fijntjes. Dus daar zit ze maar kort. Om vervolgens in de jeugd-gevangenis te belanden – op civiele voorwaarden, dus niet omdat ze iets crimineels heeft gedaan. Anderhalf jaar zit ze in de jeugdgevangenis, gaat ook naar school, en dan komt er een dag dat ze het niet langer uithoudt. Ton komt haar halen en samen gaan ze met de

trein terug. Ze heeft al die tijd contact met Ton gehouden, tussen alle bedrijven door. Ze gaan samenwonen en ze raakt zwanger. Haar oudste wordt geboren. Kim is dan 17 jaar en eindelijk komt er rust. Ze is gelukkig. Ton werkt, zij gaat in een kinderdagverblijf werken – kan ze gelijk het vak van moeder leren. Ze volgt verschillende opleidingen, bij de thuiszorg, in het ziekenhuis, rondt op een haar na een opleiding tot verpleegkundige af. Het gaat mis als ze weer zwanger wordt, 24 jaar is ze dan. Tijdens die tweede zwangerschap krijgt ze haar eerste diepe depressie. Het kind wordt met een keizersnede gehaald. Kim wordt manisch wakker. Maar niemand herkent het, zijzelf weet ook niet wat er met haar aan de hand is. Ze weet alleen dat ze als een gek met van alles bezig moet. Op de sport-school volgt ze zelfs een opleiding als aerobics instructrice. Ze doet het huishouden, zorgt voor de kinderen, doet haar best, gaat weer werken bij de thuiszorg. Tot haar manager haar naar de Arbo arts stuurt. En deze Arbo arts stelt eigenlijk heel snel de diagnose: manisch depressief. Vervolgens rommelt het nog zo’n anderhalf jaar door, tot de eerste psychose zich aandient, in de Ardennen.

Ik vraag haar of ze drugs gebruikt. Ja. Cocaïne voornamelijk, wiet en hasjiesj eigenlijk alleen maar om te slapen. Veel te depri middelen zijn dat. Cocaïne is voor de kick. De kick die zo op de manie lijkt.

Nee, vandaag heeft ze niet gebruikt en ja, ze is verslaafd. Ton is niet verslaafd. Hij is iemand die makkelijk gebruikt, maar die het ook makkelijk kan laten. Zij kan niet stoppen, wil ook niet stoppen.

‘Ik gebruik cocaïne als ik heel depressief ben. Dan voel me ik even manisch, maar daarna weer twee keer zo hard depressief. Je kunt niet elke dag cocaïne gebruiken, dat is veel te duur.’

Voor Ton zijn de manische periodes niet te doen.

‘Ook omdat ik dan seksueel ontremd ben. Dus dan ga ik vreemd. Daar is hij natuurlijk niet blij mee.’ Ze zijn een paar keer uit elkaar geweest om die reden. Maar altijd weer terug bij elkaar gekomen.

‘Hij moet wel veel van je houden, die Ton van jou,’ zeg ik.

‘Ja, hij houdt veel van mij. Maar ik ook van hem!’

‘Hoe ziet hij er eigenlijk uit?’

Ze pakt een foto.

‘Het is een beetje een gekke foto van mij, maar Ton staat er wel leuk op.’

‘Ton ziet er heel relaxt uit.’

‘Ja, hij is niet lelijk.’

‘Nee,’ beaam ik.

‘De meeste vrouwen vinden hem knap. Hij is groot. En sterk. En nooit ziek. Dat klopt ik even af.’

Hij ziet haar graag zoals ze nu is, vertelt ze.

‘Hij ziet me veel liever zo en dat hij rustig op zijn werk kan zijn en dat er niets aan de hand is, dan dat ik zo dun ben en eruit zie als een goudhaantje. Je hebt natuurlijk ook mannen die vallen op een poppetje. Maar hij is niet zo. Hij neemt me zoals ik ben.’

Ik vraag haar hoe ze voor haar kinderen is, in zo’n manische periode.

‘In het begin gaat het nog wel, maar op een gegeven moment heb je geen flauw idee meer dat je kinderen hebt. Dan moet je ook echt opgenomen worden en dan moet de zorg voor de kinderen ook echt overgenomen worden.’

‘Zoals nu ben ik wel een goede moeder,’ vervolgt ze. ‘Maar in een manische periode natuurlijk niet. Dan zie ik de behoeften van de kinderen niet. Dan ga ik stelen met mijn jongste zoontje erbij. Dan denk ik dat ik er wel mee weg kom. Weet ik veel wat ik dan denk. Ik ben eigenlijk helemaal niet iemand die steelt. Maar ineens was ik daar dus wel mee bezig, bij steeds meer winkels. Ik dacht dat het me gegund was, dat het er voor mij lag.’

‘Ik heb veel dingen gedaan die niet door de beugel kunnen. Vooral in 2006, dat jaar spant echt de kroon. Daarvoor moet ik nu boeten. Daarvoor heb ik nu ook een rechtzaak.’

Zeven zaken staan er in het dossier van de rechtzaak die nog moet komen. Allemaal zaken die zich in een manische periode van zo’n vier maanden hebben afgespeeld.

Ze pakt de map, op haar tenen, uit de kast en bestudeert de documenten. Met gepaste afstand.

‘Nou het begint met die man op die camping. Wat heb ik gedaan, kijk hier staat het. Ik heb met een mes gezwaaid en gezegd dat ik hem zou gaan steken. Verder heb ik de boel daar compleet verbouwd. Dan heb ik ergens anders de ruiten eruit gegooid met een planten– of bloembak. En heb ik de voordeur van een woning met bijbehorende tuin en bestrating vernield. Oh en dit ook: meerdere ruiten ingegooid.’

Ze zucht.

‘Wat heb ik nog meer gedaan?’ vervolgt ze. ‘Een wapen. Nou, daar heb ik natuurlijk ook verschillende keren mee rond lopen zwaaien.’

‘Wat voor wapen?’

‘Een veerdrukpistool met kaliber 6 mm.’

‘Hoe kwam je daaraan?’

‘Via via. Er zaten geen kogels in, niks, maar ik had dat ding.’

‘Maar hoe had je dat ding opgeduikeld?’

‘Weet je dat ik het voor mezelf zo ver weg stop, dat ik dat soort dingen niet eens meer weet?’

‘Ga es verder,’ vraag ik. ‘Wat staat er nog meer in het dossier?’

‘Natuurlijk die wietplanten. Dat deed ik samen met Ton.’

Ton had verschillende wietplantages in de stad. Wel een stuk of vijf. Kim beschrijft het als een soort tuinieren.

‘Plantjes kweken en water geven en voeding en wachten tot ze groot zijn. De hele handel knippen en drogen en afleveren bij growshops. Die verkopen de handel en dan krijg je geld.’

Makkelijk geld is het, en veel. Verslavend is dat. Maar de inval van de politie maakte er een eind aan.

‘Mijn jongste zoontje speelde beneden toen de politie kwam in van die zwarte pakken. Met van die kapjes op hun gezicht, net als Hannibal Lecter in Silence of the Lambs.

Beneden was Ton aan zijn motor aan het sleutelen, hem hadden ze al opgepakt. Ik zat binnen op de bank, met mijn oudste zoon. Toen werd er met zo’n stootrammer tegen de deur aangeramd, dus ik had zo’n kijkgat.’

Ik zie het voor me.

‘Door dat kijkgat zag ik hen, met mijn zoontje. Ik heb meteen de deur open gedaan. Helemaal gepantserd kwamen ze de flat binnenrennen, met hem op de arm. Ik heb gelijk open kaart gespeeld. Daar is de wietzolder, daar ligt dit, daar ligt dat. Hier hebben jullie alles.’

Ze moet mee naar het politiebureau, met de twee kinderen, en krijgt te horen dat Ton de gevangenis in moet. Hij had nog een voorwaardelijk straf voor handel in cocaïne.

‘Dus toen stond ik er alleen voor. Manisch en wel, met twee kinderen. Ik kon niet meer in mijn eigen huis, want het elektra was afgesloten, water, gas, alles. Ze sluiten je meteen af omdat die kabels die je hebt getrokken, gevaarlijk zijn. Het was één chaos. Vierhonderd plantenbakken die ze zó over de zolder naar beneden hadden getrokken. Je wilt niet weten hoe je huis er dan uit ziet. En het was ook nog schoolvakantie. Godzijdank mocht ik in een woning van een vriend voor een paar maanden. We moesten elke vrijdag naar de gevangenis, naar Ton. Ik kreeg natuurlijk allemaal criminelen uit de stad achter me aan vanwege het achterstallig onderhoud van Ton. Dus op zeker moment kreeg ik ook nog politiebescherming. En mijn oudste zoon probeerde de man in huis te spelen. Die was mij continu aan het controleren. Die bleef ook wakker tot ik sliep. Maar ik zag het niet. Achteraf denk ik: het is voor hem heel zwaar geweest.’

‘Was er ergens hulpverlening in de buurt, toen?’

‘Ja, het team integrale zorg, maar die stonden met hun handen in het haar.’

‘Waarom dat?’

‘Er was niet echt een oplossing met die twee kinderen om naar toe te gaan. En ik was nog niet zo manisch dat ze me gedwongen konden opnemen. Ik pakte ook alles aan. Ik ging naar sociale raadslieden om weer gas en licht te krijgen en ik deed van alles om mijn situatie te verbeteren. Ik had het hele huis opgeruimd. Toen dachten ze: die redt het wel. Ik startte met een opleiding en dat ging ook. Nou het ging allemaal wel, tot ik in elkaar stortte en 300 slaappillen nam...’

Ze raakt in coma en moet beademd worden. Haar moeder is bij haar. En Ton is erg geschrokken. Ze zit nog een weekje in huis bij haar moeder en daarna komen Kim en Ton weer bij elkaar. De kinderen weten het niet, van die zelfmoordpoging, gelukkig. Mogen het ook niet weten, nooit.

Een paar mensen geven wat stabiliteit aan het precaire evenwicht waarin ze leeft, met haar ziekte. In de eerste plaats is dat Ton. Ton die het geld verdient, Ton die haar beschermt, Ton de vader van haar kinderen. Ton met wie ze nu al bijna 20 jaar samen is. Ton die bij de Hell’s Angels heeft gezeten.

Zonder de moeder van Ton kan het systeem ook niet draaien. Want naar haar gaan de kinderen altijd, wanneer Kim doordraait of even tot rust moet komen.

En verder is er Toos. Toos is hulpverlener en komt één keer of soms twee keer per week bij Kim thuis. Ze is er sinds de afgelopen zomer, toen het ook weer eens crisis was. Ze verving een collega, met wie Kim minder goed door de bocht kon. Een man was het, eentje die ze makkelijk kon manipuleren. Toos is begin 50 en heeft felle blauwe ogen – ervaren is ze en heel oplettend. Toos laat zich niets wijs maken en is recht voor zijn raap.

‘Die laat geen loopje met zich nemen. Maar ze is ook heel aardig,’ zegt Kim. ‘Ze vraagt rustig: heb je drugs gebruikt vandaag? Andere hulpverleners doen dat niet, hoor. Zij is echt heel recht door zee. Daar heb ik het meeste aan bij hulpverleners.’

Toos ziet in één oogopslag of Kim depressief is of manisch aan het worden. Toos ziet een psychose aankomen. En confronteert Kim daar meteen mee. Toos is Kims spiegel. Laat het niet lopen.

Het is niet van een leien dakje gegaan, tussen die twee.

‘De eerste keer dan ik binnen kwam had Kim meteen zoiets van: kom jij controleren of ik die kinderen wel of niet terughaal van hun oma?! Dus het was gelijk bonje. Knal. Niet eens voorstellen.’

Inmiddels kunnen ze aardig lezen en schrijven samen. Toos constateert dat Kim best

een goed inzicht in haar ziekte heeft. Alleen niet als ze manisch is. Dat kan ook niet, want dan is alles roze, dan is alles een pracht.

Toos wil de lat niet laag leggen, ook niet bij Kim, misschien gaat het daarom ook wel zo goed. Kim is een pittige tante en ze wil veel. Dat is haar kracht, maar ook haar makke. En met pittig bedoelt ze echt pittig. Ze heeft Ton wel aangevallen, ’s nachts, dan wilde ze drugs of geld voor drugs. Kreeg ze niet.

‘Nee, als er sprake zou zijn van huiselijk geweld, komt dat eerder van haar dan van hem,’ zegt Toos resoluut.

Kim speelt behoorlijk op de persoon. Dan zegt Toos tegen haar: ‘wat ben je lelijk met me’. Toos vergeeft het haar. Ze krijgt ook veel energie van Kim. En ze houdt niet op Kim telkens weer te confronteren met haar eigen gedrag. Zoals dat stelen in winkels met haar zoontje. Dat dat dus echt niet kan. Nee, geef haar maar Kim, dat veel liever dan zo’n passief gezin waar je als hulpverlener aan moet trekken. Ze heeft er bewondering voor, voor haar collega’s die met veel geduld en acceptatie in zulke gezinnen werken. Het zijn vaak rustige mensen. En misschien ook wel een beetje saai.

Ik wil nog meer weten over de psychoses van Kim. Weet ze dan nog wie ze is? Wat ze doet? Ergens diep van binnen?

‘Nee,’ zegt Kim, ‘je hebt helemaal geen gevoel meer, of ideeën over jezelf. Je bent een ander in een andere wereld. Ik weet nog dat ik dacht dat het hele huis vol lag met mensen op de grond en dat de kinderen onder de tafel drugs gebruikten. Ik zag hen niet als mijn kinderen. En een vriendin, die bij mij in huis was, herkende ik niet meer. Die noemde ik bij een andere naam. Die vriendin heeft toen de politie gebeld. Maar dan ben je zo sterk. Ik verstopte me in huis. Ze moesten alle deuren inslaan om me te vinden. Ze moesten me neergassen voor ze me meekregen. Ik kon met mijn benen tegen een deur aanlopen en een salto achteruit maken. In het politiebureau. Dat heeft de politie me nog verteld. Nou dat zou ik nu echt niet kunnen!’

Ze zeggen dat het een overlevingsmechanisme is van je hersenen. Dat het zo fout gaat in je bovenkamer dat je hersenen de boel plat gooien en wel zien wat er dan gebeurt.’

‘Hoe is het nou voor jou om over al die dingen te vertellen?’ vraag ik haar.

‘Nou, ik ga me er niet somberder door voelen hoor!’ stelt ze me gerust.

‘Oké, dat wilde ik even weten.’

‘Maar ik schaam me er wel voor. Ik vertel het wel zo, maar jij bent een vreemde.

De meeste bekenden of de burens, die zullen het nooit te horen krijgen.’

‘Die weten het niet’.

‘Nee, en niemand verwacht het ook van ons.’

‘Je ziet het niet aan de buitenkant’

‘Nee, je ziet het niet. Dat is wel mazzel.’

‘Maar dat betekent dat je altijd met een geheim moet leven.’

‘Ja.’

‘En je kinderen ook’.

‘Ja.’

‘Vooral je oudste. Praat je met hem over wat er gebeurd is?’

‘Ja, dat gaat heel makkelijk. Met hem kan je praten zoals met een volwassene.’

‘Wat zegt hij dan?’

‘Hij wilde ook een tijdje crimineel worden. We hebben het er uitgebreid over gehad.

En toen was het ineens over. Want hij had gedacht: ja maar mama, we gingen altijd op wintersport! Zo denkt een kind dan, hè? En dan laat ik hem de keerzijde van de medaille zien, door hem voor te spiegelen wat er allemaal is gebeurd. De prijs die je moet betalen. Sindsdien heeft hij een baantje en een krantenwijk. Hij ziet welke richting hij het beste op kan gaan om het meeste geld te verdienen. Want het is een geldwolf. Dus. Ja, hij is wel helder.’

‘Daar kunnen jullie blij mee zijn.’

‘Ja. Gelukkig is hij intelligent. Intelligenten dan ik misschien wel.’

‘Eerder zei je: je kunt maar beter wat dommer zijn, soms.’

‘Als je leven op rolletjes loopt, kan je beter wel intelligent zijn. Maar als je een hoop problemen hebt, kan je maar beter wat dommer zijn. Dan krijg je meer hulp, omdat mensen aan je zien dat je het zelf niet kan. Mij hebben ze van alles zelf op laten lossen. Hoeveel hulpverlening ik ook had. En het is ook zo, dan willen hulpverleners mij iets aanreiken, maar dan pak ik het toch weer af. Dan doe ik het toch zelf, want anders duurt het me echt te lang.’

‘Uiteindelijk is dat misschien ook wel het beste,’ opper ik.

‘Ja, maar.... ik bedoel, als je intelligent bent, dan denk je meer na over dingen. Komen er meer vragen in je op. Dan wordt het leven er niet gemakkelijker op.’

‘Misschien doen dingen meer pijn als je ze beter ziet.’

‘Hmm. Als ik kijk hoe mijn zusje leeft... Mijn zwakzinnige zusje. Ze is getrouwd, heeft een kindje en een baan. Alles loopt op rolletjes. Voor mij zou haar leven te saai zijn.’

‘Jij wilt meer.’

‘Ja. En ik voel me erg afgeremd.’

‘Door die medicijnen?’

‘Door die medicijnen vooral. Die vlakken alles af.’

‘Volgens mij is jouw grootste uitdaging om niet steeds naar dat manische toe te willen.’

‘Een klein beetje manisch, dat mag,’ weerspreekt Kim. ‘Dat mag.’

‘Om de peper erin te houden,’ antwoord ik.

‘Kijk,’ legt ze uit. ‘Als je hier een nullijn trekt, dan staat aan de ene kant min vijf. Dan ben je heel depressief. Aan de andere kant staat plus vijf. Daar ben je heel manisch. Ik zit nu een beetje bij de min één of zo. Ik schommel om de depressie heen. Maar ik kan ook plus één zijn. Dan is het perfect. Dan heb ik genoeg fut. Dan zijn er geen problemen. Maar het is moeilijk om daar te komen.’

Ik vraag me van alles af over de juiste maat van het leven en vooral of het leven op plus één voor haar groot genoeg is.

Naschrift

Eigenlijk is dit een nog veel te rooskleurig portret. Een paar weken later belt Toos me. Ze vertelt dat Kim weer manisch is geworden. Een baan voor drie avonden per week in de snackbar. Zes dagen per week trainen in de sportschool. Drugsgebruik. Een huurschuld met een deurwaarder eraan vast en de dreiging van een openbare verkoop van hun spullen. Een dreigende brief van de rechtbank. ‘s Nachts is er een hoop onrust. De kinderen lijden eronder. Aan de jongste merkt Toos de stress vooral doordat hij veel stottert. De oudste is aan het zorgen, voor zijn moeder en zijn broertje. En heeft gedragsproblemen op school. Toos voelt zich een beetje machteloos. Vanuit de GGz kan men niet ingrijpen, want Kim moet vrijwillig komen en vrijwillig opgenomen worden. Vrijwillig haar medicijnen nemen, vrijwillig willen ophouden met drugsgebruik. Medicijnen helpen namelijk niet als iemand drugs gebruikt. Die wekken de manie juist op. Toos ziet niet gebeuren dat Kim vrijwillig iets in deze richting onderneemt. Juist als Kim manisch is, kan ze dit soort besluiten helemaal niet nemen. Vanuit het belang en de geestelijke gezondheid van de kinderen gezien zou er steviger ingegrepen moeten worden, zegt Toos. Want zoals het nu is, gaat het van kwaad tot erger. Ze houdt haar hart vast. Ze ziet een psychose alweer aankomen. Ze houdt wel contact met Kim en ook met Ton – van wie ze me en passant nog even vertelt dat als hij vuurwapen gevaarlijk wordt beschouwd. Dit maakt dat er ook extra had wordt opgetreden wanneer er ‘s nachts trammelant is. Gelukkig zijn de kinderen vaak bij oma. Toos blijft de vinger aan de pols houden, in de wetenschap dat het met Kim nog jaren zo door kan blijven gaan.

Niet huilen

Ze komen uit Libanon. Met drie kinderen en eentje in de maak arriveerden ze acht jaar geleden op Schiphol. Vader Sa'ad, moeder Jannah, oudste zoon van twaalf, dochter Lara van acht en Sofia van vier. De jongste werd na een half jaar geboren in het asielzoekerscentrum. Politiek vluchteling zijn ze. En moslims. Sji'ieten om precies te zijn, maar dat doet er helemaal niet toe. De Soenieten en de Sji'ieten maken elkaar het leven onmogelijk in Libanon, de Sji'ieten onderling ook. Daarom zijn ze juist gevlucht, hun leven was niet meer zeker, dus waar praten we over? Ondanks dat legt Lara haarfijn even wat verschillen uit. Die hebben vooral te maken met de rol van de familie van de profeet.

Lara – slobbertrui, joggingbroek, dikke lange haren die buitenshuis onder een hoofdoek blijven – is tolk en woordvoerster van het gezin. Met haar heb ik de afspraak gemaakt om het verhaal van deze familie te horen. Ik praat met vader Sa'ad en Lara vertaalt, ze neemt het gesprek bijna automatisch van hem over. En als Sa'ad op zeker moment even weg moet om medicijnen voor zijn vrouw te halen, is het duidelijk dat Lara de verteller wordt van het familieverhaal. Ze kiest haar woorden zorgvuldig en ze praat graag, terwijl de tijd vliegt. Vader Sa'ad kijkt vriendelijk, ook naar zijn dochter, trots. Hij spreekt een piepklein beetje Nederlands en wat Engels. Zijn cursus Nederlands stopte alweer lang geleden. Vluchtelingen zonder status zitten in de wachtkamer en mogen niets. Niet werken, niet leren. Het is nu een paar maanden geleden dat ze het bericht hebben gekregen dat ze onder de generale pardon regeling vallen. Na al die jaren. Maar ze kunnen en durven het niet te geloven. Hun pasjes zijn nog niet binnen. Waarom niet? Er zal vast iets mis gegaan zijn. Want dat er misschien een einde gaat komen aan een tijd van martelende onzekerheid en strijd om te overleven, dat kan bijna niet waar zijn.

Moeder Jannah ligt op de bank als ik binnenkom. Ze kijkt me duister aan. Ze zal de hele middag niets zeggen. Alleen diep brommen en boeren soms. Als een grote hond.

Lara is nu zestien jaar en zit in Vwo4. Zestien, dat is twee keer acht jaar: acht jaar in Libanon, acht jaar in Nederland. Al voelt ze zich vooral Nederlands, de tijd in Libanon kan ze zich wel herinneren.

‘Hoe zijn jullie tot het besluit om te vluchten gekomen?’ vraag ik Sa'ad.

Lara vertaalt: ‘Mijn vader legt uit dat wij acht jaar lang in een hel leefden in Libanon. Ons leven was gevaarlijk. Het beste was dus te vluchten, vluchten was onze enige manier om te overleven. Voordat de problemen begonnen hadden we wel een normaal leven’, zegt hij.’

‘Maar dat normale leven heb ik dus niet meegemaakt,’ vult ze meteen aan. ‘Want sinds ik geboren was, waren er problemen. Ik kan me nog herinneren... best goed eigenlijk, omdat sommige dingen die je meemaakt, ook al ben je klein die kan je niet vergeten. Je hoorde dat er geschoten werd, je hoorde mensen huilen, mensen schreeuwen. In ieder huis was wel iemand dood of weg. Je durfde de straat niet op. Je kon zomaar neergeschoten worden. Ja, het was eigenlijk helemaal geen leven. We zaten alleen maar in huis. En zelfs binnen waren we bang, voor kogels of granaten die ons zouden treffen. Dus het was niet echt zoiets van: laten we eens leuk naar Nederland gaan,’ besluit Lara met gevoel voor understatement.

‘Waarom kwamen jullie juist naar Nederland?’

‘Het maakte ons niet veel uit waar we terecht kwamen, als we maar veilig en normaal konden leven. We dachten dat we in Nederland opgenomen konden worden. We hadden er familie, zij waren al eerder gevlucht voor dezelfde problemen.’

Ze legt uit hoe zwaar de beslissing was om weg te gaan.

‘Wij hebben het echt lang volgehouden daar, maar het kon gewoon niet langer. Kunt u zich voorstellen om alles in één keer achter te moeten laten? Naar een ander land te gaan, je kent niemand, je weet niet wat er gaat gebeuren.’

Veiligheid vonden ze niet in Nederland.

‘We zijn al acht jaar hier en al acht jaar lang kunnen we elk moment uitgezet worden. Je hebt veel hoop als je ergens komt. De hoop dat je een ander leven kunt leiden. En dan kom je hier en dan lijkt het op thuis. Want je hebt nog steeds geen zekerheid. Je voelt je niet veilig. Acht jaar lang is er het gevaar dat we op straat terecht komen of terug naar Libanon moeten.’

Een half jaar na hun komst naar Nederland werd hun aanvraag afgewezen. En mochten ze niets meer, alleen de kinderen mochten naar school. Al die jaren opgesloten in een asielzoekerscentrum, met zijn allen bij elkaar op een kamer. Al die jaren uitstel van leven.

Het ergste hebben ze nog niet verteld. Er valt een stilte. Sa’ad en Lara kijken elkaar aan, Sa’ad zegt iets tegen haar. Ook de moeder op de bank is opeens betrokken, lijkt het. We kijken naar haar, ze zucht.

‘Ja...’, aarzelt Lara. Sa’ad knikt. ‘Ja, het is heel moeilijk om te vertellen,’ gaat ze verder.

‘Ik weet niet hoe ik het moet zeggen.’ Sa’ad zegt iets in het Arabisch. Lara luistert en kijkt naar haar handen. ‘Sofia. Mijn zusje was nog heel klein, een jaar of zes,’ vertelt ze dan.

‘Ze was gewoon aan het spelen en toen kwam er iemand. En toen werd ze verkracht.’

‘Door iemand uit het asielzoekerscentrum?’

‘Ja.’

‘Hoe merkten jullie het?’

‘Ze klaagde over buikpijn en een opgeblazen maag en toen gingen we naar de arts en die zei: ja, maar ze is verkracht.’

‘Oh wat afschuwelijk.’

‘Vanaf dat moment was het leven ondragelijk. Het is nu al zoveel jaren verder en het is nog steeds zo gevoelig dat we er niet over kunnen praten. Het was echt een dieptepunt. Mijn zusje heeft niet als kind kunnen leven. Alleen maar nachtmerries en pijn en psychische problemen. Ze heeft zich afgezonderd. Van ons, van andere kinderen. Afgesloten van iedereen.’

‘Kon jij ook niet meer met Sofia praten?’

‘Nee, ze wilde niet. Ze wilde niet praten, ook niet over andere dingen. En na al die jaren is zij nog steeds niet in staat, of klaar voor therapie. Dus ze kan nog steeds niet echt behandeld worden. Zij denkt dat het elk moment weer kan gebeuren. Zij vertrouwt niemand.’

‘Ook jullie niet?’

‘Jawel, maar in hoeverre... ze kan moeilijk contact leggen. Ze praat wel met ons, maar ze praat eigenlijk heel weinig. Alleen als je haar wat vraagt. Soms geeft ze antwoord, soms niet. Soms wil ze helemaal niet praten. En ze zit altijd op haar kamer. Ook op school legt ze geen contacten.’

Lara vertelt dat het in het Midden Oosten heel anders is dan hier, als een meisje verkracht wordt. Daar is het haar eigen schuld, heeft ze het zelf gedaan.

‘Je wordt niet gezien als slachtoffer, maar als dader.’

‘Ook al ben je zes?’ vraag ik.

‘Ja. Dus voor Sofia betekende teruggaan naar Libanon het einde van haar leven. Want mensen in Libanon wisten het. U kunt zich voorstellen, als zoiets gebeurt met je dochter, dan komt dat bij familie terecht. Op zo’n moment bel je en roep je om hulp. Dus iedereen weet het en mijn zusje weet wat het betekent dat iedereen het weet. Zij kon dus alleen een leven leiden in Nederland. Zij heeft nog meer dan wij in onzekerheid geleefd al die jaren. Terug moeten naar Libanon ging voor haar niet meer om het gevaar om dood te gaan, dit was erger. De blik van mensen is erger. De schande. Ze wou liever dood dan terug.’

Sa’ad – die even weg was gegaan – komt terug, met de medicijnen en de jongste van het gezin, een vrolijk jongetje met krullen dat meteen grapjes wil maken. Hij is zeer geïnteresseerd in wat zijn grote zus allemaal vertelt en informeert in het Arabisch. Daarna gaat hij met zijn vader de kamer uit. En steeds de moeder, dichtbij, op de bank. Afwezig aanwezig. Of andersom?

‘Was je moeder vroeger ook al zo?’ vraag ik Lara.

‘Mijn moeder was in Libanon zo en ze is nog steeds zo. In Libanon slikte ze ook medicijnen en je zag dat ze psychisch niet helemaal in orde was. Ze is altijd heel bang geweest, en stil.’

‘Zat ze in Libanon ook altijd op de bank?’

‘Daar kon je niet echt op de bank zitten. Elke dag werd er geschoten en dan kwam ze om ons heen, omhelsde ons en probeerde ons te beschermen, terwijl ze zelf zat te trillen. Toen we jonger waren was haar hoop waarschijnlijk dat we een goed leven in Nederland zouden gaan leiden, maar ze verloor haar hoop. Het ging steeds slechter met haar, vooral na het incident met Sofia. Ze huilt veel.’

De verkrachting in het asielzoekerscentrum is de reden dat ze een huis kregen. Dit huis, waar we nu zijn. Een geluk bij een ongeluk. Een tamelijk groot huis in een mooie straat, met kamers boven. Maar niet lang na hun verhuizing, vier jaar nadat ze in Nederland binnengekomen waren, wordt hun verzoek om verblijf opnieuw afgewezen. Dossier gesloten. In een soort van paniek vertrekken ze naar Dublin, weer naar een ander land, om te proberen daar asiel te krijgen. Zonder Sa’ad, die in Nederland blijft. Lara en haar oudste broer moeten het woord doen bij de douane. Ze zouden misschien wel een verblijfsvergunning hebben kunnen krijgen daar, ware het niet dat ze vertellen dat ze uit Nederland komen. Nu gaat dat niet lukken, na zeven maanden worden ze terug op het vliegtuig gezet.

Die zeven maanden leven ze in een caravan in een soort opvangkamp.

‘Wat we daar allemaal meegemaakt hebben.... zeven maanden, zonder mijn vader.

Je had een moeder die niks kon. Ik zat daar en mijn moeder was alleen maar ziek, lag in het ziekenhuis. En mijn broer sliep bij haar. Ik moest bij de twee kleinsten blijven. Ik kon ’s nachts niet slapen, bang dat mijn zusje en broertje iets zou overkomen. Sommige mensen daar waren echt erg. Er was daar zo’n manager, die haatte ons. Die kon ons niet zien. Je kreeg daar zo weinig. En de hulpverlening daar... niets aan gehad. Ze snapten onze problemen niet. Mijn zusje en broertje zijn daar een maand opgenomen in een ziekenhuis voor psychische problematiek. Zo erg was het. We hebben erg veel meegeemaakt, ik weet niet wat ik moet vertellen, het is echt te veel. Kijk, nu begin ik eraan te denken, ik was het niet vergeten, maar ik had het opzij gezet.’

Sa’ad komt terug de kamer in. Rustig gaat hij weer bij het gesprek zitten.

Als ze terugkeren uit Dublin, zijn ze helemaal kapot. Het is allemaal nog erger geworden dan het al was. Ze moeten opnieuw een asielaanvraag indienen.

‘Mijn vader woonde nog in dit huis, maar we mochten niet bij hem wonen. We hadden geen recht op voorzieningen. Want het was onze tweede aanvraag. We hebben vijf maanden moeten leven zonder verzekering, zonder geld, zonder niets. We mochten mijn vader wel bezoeken. We bleven. De COA, dat is het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers, is toen een actie tegen ons begonnen. Mijn vader mocht als één persoon niet in een huis voor zes personen wonen. Hij moest naar een kamer. Onze contactpersoon van de COA kwam steeds aan de deur en dreigde dan de politie op ons af te sturen. Hij zei dat we uitgezet zouden worden. Het kwam zo dichtbij...’

In wanhoop gaat de familie met een jerrycan vol benzine naar het gemeentehuis.

‘Voor ons maakte het allemaal niet veel meer uit,’ vervolgt Lara. ‘Het was voor ons geen kwestie van aandacht trekken. We dachten echt, het leven heeft geen zin meer.’

‘Je vader wil wat zeggen.’

‘Ja, mijn vader zegt: na al die tijd in Nederland was het probleem niet meer dat teruggaan naar Libanon een gevaar voor het leven was. Het was geen toekomst meer. Wij als kinderen zouden in Libanon geen toekomst hebben. En wat moet je zonder toekomst?’

‘Die beslissing om met een jerrycan vol benzine naar het gemeentehuis te gaan, kun je daar iets over vertellen? Hoe is dat gegaan?’

‘Kijk, u kunt zich voorstellen dat je op zo’n moment niet echt bezig bent met beslissen.’

‘Is dat zo?’

‘Dat is zo. Op zo’n moment lijkt het allemaal niet meer zo veel uit te maken.’

‘Het was een schreeuw om hulp.’

‘Het was een schreeuw om hulp, maar het was ook de beslissing om daar naar toe te gaan en als we het moesten doen, dan zouden we het gewoon doen.’

‘Maar hoe ging dat dan? Zaten jullie hier aan tafel?’

‘Het was nadat die contactpersoon van de COA bij ons was geweest en gezegd had: Nou komt de politie eraan en jullie worden uitgezet. En denk maar niet dat jullie veilig zijn. Hij was eerlijk gezegd een klootzak.’

‘Ja.’

‘Dus wij dachten: wie kan hem tegenhouden? De gemeente. Het is toch de gemeente die daar over beslist? Toen zijn we met zijn allen opgestaan en daar naar toe gegaan. Het was onze enige kans. We dachten: als ze ons niet helpen, dan gaan we maar allemaal dood. We deden het vooral voor de kleintjes. Zelfs voor mij... ik dacht van: ik ben niet belangrijk, maar die kleintjes wel.’

‘En stop je dan met denken?’

‘Je gaat niet denken aan wat de gevolgen zijn.’

‘Wat heeft jouw vader gedacht, toen?’ vraag ik.

Ze vertaalt.

‘Mijn vader, ja, die kon eigenlijk niets doen. Hij zegt dat hij zich in Libanon sterk voelde. Daar kon hij zich verdedigen, hier niet. Hier kon hij niets doen. Hier lag zijn lot in handen van andere mensen. Als wij hadden geweten dat dit ons allemaal zou overkomen in Nederland, dan waren we liever doodgegaan in Libanon. Dat zegt mijn vader.’

Gelukkig is het niet zover gekomen dat de familie zichzelf in brand heeft gestoken. De wanhoopsdaad brengt wel de hulpverlening in gang. Ze krijgen spoedhulp die later door reguliere hulp wordt opgevolgd. Onder andere met Noëlle. Ik had Noëlle al eerder gesproken. Zij had me al verteld over de scène met de jerrycan, ruim twee jaren geleden inmiddels.

‘De spoedhulp kwam toen de situatie in het gezin heel heftig was. Er was een hoge spanning, de moeder was toen misschien wel in een psychose. Ze dreigde met zelfmoord, liep met een mes in huis rond,’ zei Noëlle.

‘Toen wij begonnen in het gezin, was er al meer rust gekomen. De moeder had psychiatrische hulp. Er waren veel praktische zaken geregeld zoals schoolgeld en ziektekostenverzekering. En Sofia ging weer naar school. Dat was een heel ding, want ze had alleen maar op bed willen liggen.’

Noëlle kan zich nog goed herinneren hoe ze de familie aantrof, de eerste keer dat ze kwam.

‘Een huiskamer met gesloten gordijnen. Donker, een beetje vochtig, benauwd. Geen ventilatie. Een moeder die huilend op een matras middenin de huiskamer lag en alleen maar riep dat ze het niet meer kon. Pontificaal middenin het gezin! Heel symbolisch.’

‘En Sa’ad?’

‘Gestresst en hevig zwetend. Een vader die zichzelf voorbij rende. Soms rookte hij buiten een waterpijp, dat gaf hem dan een beetje rust.’

In het begin was Lara steeds als tolk aanwezig geweest bij de gesprekken met voornamelijk Sa’ad; de moeder reageerde eigenlijk niet. Noëlle noemt het een valkuil, een moeder die niets zegt en apathisch is. Het is makkelijk om die maar een beetje links te laten liggen. Op een gegeven moment heeft ze besloten om via een externe tolk te praten met vader én met moeder. Zodat moeder meer betrokken zou zijn en Lara gewoon naar school kon en ontlast werd van haar grote mensen rol.

‘Een van de eerste dingen die we tegen moeder hebben gezegd is: je hebt hulp nodig, natuurlijk, en het is heel erg wat je is overkomen. Maar het is niet goed dat je het hele gezin in je problemen trekt.’

Noëlle werkt nu negen maanden bij het gezin. Ze vertelt dat moeder van haar matras middenin de kamer op een gegeven moment op de bank is gaan liggen. Na aandringen van Noëlle verhuisde de matras vervolgens naar boven. En op een dag lag moeder zowaar op de andere bank in de kamer.

‘Het was goed om het perspectief te kennen,’ grinnikt Noëlle. ‘Ze begon zo de dingen een beetje van een andere kant te bezien. En de laatste tijd zit ze zelfs op de bank. Een hele ontwikkeling.’

Sofia is van haar kamer boven afgekomen. In het begin lag ze met haar gezicht naar de muur zonder iets te zeggen. Knikte of schudde alleen ja en nee, als Noëlle met haar probeerde te praten. Noëlle vatte het op als het begin van communicatie. En op een dag, ze was aan het geinen en spelen met het jongste broertje, draaide Sofia zich om, nieuwsgierig als ze was over het gelach.

Noëlle praatte met Sa’ad, die altijd het eten naar boven bracht omdat Sofia niet beneden wilde eten. Zodat hij haar misschien kon bewegen naar beneden te komen, niet met dwang, niet omdat het moest, maar omdat ze erbij hoorde. Omdat het goed is samen te eten. Langzamerhand is dat een beetje gelukt. Sofia eet nu een paar keer per week beneden, soms zelfs aan tafel.

Voor een hulpverlener is het erg fijn om te merken dat er ontwikkeling is in een gezin, beaamt Noëlle. Om er gelijk bij te zeggen dat je als hulpverlener zeker ook voldoening kan vinden wanneer je in goede samenwerking met een gezin de grenzen aan hun ontwikkelingsmogelijkheden kunt benoemen. Maar dit ter zijde.

Ik vraag Noëlle om haar beeld van het gezin te beschrijven, hun problematiek, alsof ze er een beetje boven staat.

‘Het is een gezin dat heel graag wil...’ zegt ze na even nadenken, ‘...en van herkomst ook wel de mogelijkheden heeft. Door omstandigheden zijn ze de weg en de vaardigheden kwijtgeraakt. Ze hanteerden niet meer de normale omgangsvormen. Door het trauma van de verkrachting van Sofia zijn in het gezinssysteem andere verhoudingen ontstaan, door schuld en schaamte. Vooral bij de ouders. Ze willen goedmaken, compenseren en laten dingen toe omdat ze Sofia willen ontzien. Die verkrachting heeft hun rol als ouder aangetast. Hoe kunnen ze ooit verdragen dat dit heeft kunnen gebeuren? Hoe kunnen ze dat ooit verantwoorden, ten opzichte van hun kinderen, maar ook ten opzichte van zichzelf? Ze waren zo vastgelopen... Sofia die niet meer naar school ging, die alleen maar huilde, haar moeder die alleen maar mee huilde. Hun bezoek aan het stadhuis met de jerrycan was echt een noodkreet. Ik denk dat ze geen andere weg wisten.’

Noëlle is van het gezin gaan houden, ook al bewaart ze haar professionele afstand.

‘Ze zijn zo warm, zo gastvrij, zo dankbaar. Het komt wel heel dichtbij, ik voel me betrokken. Wil graag dat het goed met hen gaat. Ik heb bijna zoiets van: ik zou best bij hen langs willen gaan als mijn werk in het gezin is afgelopen. Ook al is dat tegen onze beroepscode in.’

‘Zonder hulpverlening hadden we het niet volgehouden,’ zegt Lara. ‘Wij dachten dat het in Nederland, in de wereld, dat het gewoon zo was, dat alle mensen zo waren. Dat ga je geloven. Niemand die helpt. En in één keer zie je dat er wel mensen zijn die voor je willen zorgen en om je geven. Die zorgen dat je het volhoudt. Dat ze niet allemaal zijn zoals de COA. De hulpverlening heeft ons toen echt gesteund.’

‘Waaruit bestond die steun precies?’

‘Dat ze je laten merken dat er mensen zijn die om je geven. Dat er wél mensen bestaan die vinden dat je iets voorstelt. De burens bijvoorbeeld. Als je vluchteling bent, heb je geen recht, betekenen ze niets. Ook al ga ik dood, het maakt toch niet uit, dat is wat we waren gaan denken.’

‘Ik ben anders geworden, na alles wat ik meegemaakt heb,’ zegt Lara. ‘Ik ben gaan denken: het leven gaat toch verder, ook al blijf ik hier jaren janken. Want dat heb ik wel gedaan. Dat verandert alleen niets, dat weet je. En dan ga je een andere manier proberen.’

Ze aarzelt even. Dan zegt ze:

‘Ik ben echt ingestort, anderhalf jaar geleden. Ik heb geprobeerd zelfmoord te plegen. Het werd me teveel, iedereen leefde in onzekerheid, en alles, het stapelde allemaal zo. Ik kon nergens meer heen. Toen dacht ik: dan maak ik mezelf maar van kant. Zo kom ik er het beste van af.’

Ze slikte een grote hoeveelheid pillen, maar die waren niet sterk genoeg.

‘Op zo’n moment als nu zou ik het nooit doen. Ik snap niet hoe ik het ooit geprobeerd heb. Maar op dat moment was het... ik dacht niet meer. Ik was mentaal dood.’

‘Hoe vond je vader het dat je zelfmoord wilde plegen?’ Ik kijk naar Sa’ad die dit Nederlandse gesprek volgens mij behoorlijk goed volgt en liefdevol naar Lara kijkt.

‘Hij was teleurgesteld,’ zegt ze. ‘Hij dacht: mijn dochter gaat rechten studeren. Ik ben altijd een slimmerik geweest. En toen die keer bleek dat ik heel dom was. In zijn ogen. Want hoe moeilijk je het ook hebt, dat doe je gewoon niet.’

‘Vindt hij jou nog steeds dom?’

‘Nee. Hij is best trots. Denk ik.’ Lara kijkt haar vader even aan. ‘Hij probeert me ook altijd te steunen. Zodat het niet meer zover komt. Maar het komt ook niet meer zover.’

‘Heb je na die zelfmoordpoging besloten om niet te gaan huilen, maar te gaan leven?’ vraag ik. ‘Is dat de streep waar je over bent gegaan, de verandering waar je het over had?’

‘Ja,’ zegt ze. ‘Je komt voor een keuze te staan. Je leven wordt beslist door je eigen keuze.’

‘Heeft jouw moeder ook een keuze gehad, denk je? Of is ze zo ziek dat ze die keuze nooit heeft kunnen maken?’

‘Eigenlijk heeft ze wel gekozen hiervoor. Voor huilen. Huilen is een soort medicijn voor de familie. Je ziet, de moeder begint te huilen, de kleinsten beginnen te huilen, iedereen begint te huilen.’

Ze vertelt van de nachtmerries ’s nachts in huis, boven in de kamers waar ze slapen. Over het geschreeuw en gehuil van vooral haar moeder en haar zusje Sofia – die bij haar moeder in bed slaapt. Daar wordt Lara wakker van, dus slaapt ze nooit meer door.

Ik vraag of ze haar moeder mist, een echte moeder bedoel ik. Ze beaamt het.

‘Ja natuurlijk. Ik heb ook een moeder nodig met wie ik kan praten, zoals alle andere meisjes. Die ik over leuke jongens kan vertellen, snapt u wat ik bedoel?’

Oh Heer

Als ik haar vraag welke naam ze in dit verhaal wil dragen, zegt ze: ‘Destiny.’ Destiny is geen gekke naam voor een meisje uit Jakarta dat 23 jaar geleden werd geboren. Er zijn zoveel Engelse namen gegeven. En het is een mooie naam, toch?

Destiny woont in een Nederlandse nieuwbouwwijk die stamt uit dezelfde jaren 80 als waarin zij is geboren. Stilte en rechte straten, badend in de zon. Samen met haar zoontje van bijna anderhalf. Twee maanden voor de bevalling heeft ze dit huis gekregen. Niet groot maar wel goed. Het speelgoed ligt inmiddels overal en Danny, haar zoontje, versjouw het van plek naar plek – of hij gooit het, zacht en hard. De tv staat aan, een einde-loos durend kinderprogramma. Als we gaan praten zet Destiny hem zachter. Ze is klein en fragiel, met grote borsten waar later op de ochtend Danny zijn rechten op doet gelden. Hij drinkt nog uit de borst. In Indonesië is het gewoon dat kinderen tot een jaar of drie borstvoeding krijgen. Danny is een lichtvoetig joch met ondeugende ogen en een zeer charmante lach. Een kind met een harde wil, zoals Destiny het zelf omschrijft. Ik zie een mannetje dat veel aandacht van zijn moeder vraagt, met lachjes en met lieve gebaartjes, maar ook met zeuren en een stevige greep. De manier waarop hij melk uit de borst wil of de oorbellen van zijn moeder pakt, is niet mis te verstaan.

Destiny werkt niet, heeft ook haar opleiding Toerisme aan het ROC niet afgemaakt. Jammer, want ze hoefde alleen nog stage te lopen. Maar ze werd zwanger.

Danny trekt zijn broek uit. Destiny trekt hem weer aan. Dit zal ik tijdens het gesprek nog veel vaker zien gebeuren.

Ze was altijd één van de slimsten in de klas, vroeger in Indonesië. Haar vader was politie-agent, majoor, heel hoog dus. Destiny’s moeder kwam van de hoofdstad van Sulawesi – Ujung Pandang – en was met haar moeder naar Java gekomen. De politiemajoor en het meisje uit Ujung Pandang leerden elkaar in Surabaya kennen, trouwden, verhuisden naar Jakarta en kregen twee kinderen: eerst een jongen en twee jaar later een meisje. Het meisje noemden ze Destiny. Het was geen goed huwelijk. Er was veel ruzie, er was geweld. Haar moeder sloeg, veel en hard. Dat heeft ze altijd gedaan. Waarom? Destiny weet het niet. De stress. Haar vader sloeg niet, hij strafte wel, maar zonder slaan. Maar haar vader kent ze niet meer.

Ze heeft nog maar een paar herinneringen aan hem. Zoals die keer dat hij haar meegenomen had naar zijn werk, naar het politiebureau in Jakarta en toen was er een boef in

zijn been geschoten. Eng vond ze dat. Ze lacht en griezelt ook nog een beetje bij de herinnering.

Ze was vijf jaar toen haar ouders gingen scheiden. Haar vader mocht ze niet meer zien. Die was vreemd gegaan met de oppas. Hij trouwde met deze oppas en kreeg nog twee kinderen. Haar moeder vertrok naar Nederland, voor een man. Een Indonesische man die in Nederland op een olieplatform werkte. Ze trouwde met hem en kreeg een zoontje. Destiny en haar broer liet ze achter in Indonesië. De broer ging naar de moeder van hun vader. Destiny ging naar de moeder van haar moeder, in Surabaya. En dan volgt een verhaal van verplaatsingen. De kleine Destiny verhuist van de een naar de ander, vaak om onduidelijke redenen. Er komt veel familie om de hoek kijken. Ze mag niet bij haar vader wonen, haar moeder zegt dat ze dan een boze stiefmoeder krijgt, dat ze geslagen zal worden en dat haar vader met een gemene vrouw is getrouwd. Destiny woont een jaar of drie bij een vroegere vriendin van haar moeder, een oudere vrouw met zeven kinderen. Een moslim vrouw. In de tussentijd overlijdt haar oma, maar dat hoort ze pas jaren later. Op een goede dag komt haar vader onverwachts op bezoek, hij wil Destiny meenemen. Destiny schrikt, ziet alleen een vreemde man en moet denken aan de verhalen van haar moeder over boze stiefmoeders. Ze gaat niet mee. Daar bij die vrouw wordt ze als moslima opgevoed, leert de Koran lezen en draagt een hoofddoekje. Daar schrikt haar moeder van als zij op zeker moment naar Indonesië overkomt. Destiny is Christen, geen moslim! En dus moet ze weer verhuizen, weg bij de Islamitische vrouw vandaan. Dit keer trommelt haar moeder ook Destiny's broer op en via een pastor van de Christelijke kerk komen ze uiteindelijk samen terecht in een soort kindertehuis. Haar moeder is alweer terug naar Nederland. Destiny moet de band met haar broer opbouwen, ze zijn vreemden voor elkaar. Op haar 15de gaan ze weg uit het tehuis – waarom weet Destiny niet. Haar broer en zij moeten weer uit elkaar – en sindsdien heeft ze hem nooit meer gezien. Ze woont nog wat hier en daar en dan, als ze zestien is, gaat ze eindelijk naar haar moeder in Nederland. De papieren zijn rond.

‘Ik dacht dat ik vanaf toen een goed leven zou krijgen,’ zegt Destiny.

Niets in minder waar.

‘Mijn moeder sloeg mijn stiefbroertje, ik beschermde mijn broertje, dus sloeg mijn moeder mij.’

De verhoudingen raken verder gespannen als haar stiefvader voor twee maanden teruggaat naar Indonesië. Destiny's moeder begint een verhouding met de man van haar nicht. Het blijft in de familie. Destiny weet het, ziet het, maar zegt niets tegen haar stiefvader als hij weer terug is. Ook niet van het slaan door haar moeder. Haar stiefbroertje praat wel.

De stiefvader wil het aanvankelijk niet geloven en vraagt Destiny om uitleg. Zij moet vreselijk huilen en laat haar blauwe plekken zien. Het zijn de blauwe plekken van de leeslamp waarmee haar moeder op haar rug geslagen heeft.

Haar stiefvader is geschrokken.

‘Hij zei: dit is niet normaal. Je moeder is gek!’ vertelt Destiny.

En ze zegt dat er bij hem lichtjes opgingen over haar moeder. Al eerder heeft hij dingen gezien.

‘Ja, zij is echt gemeen voor kinderen,’ besluit Destiny.

Destiny wordt gedoopt in de Christelijke Kerk.

‘Dat betekent dat je heel zuiver bent. Dat betekent dat je niet mag liegen. Maar ik wilde ook niet dat mijn moeder en stiefvader gingen scheiden. Ik wilde zo graag dat ze bij elkaar bleven. Daarom kon ik niet vertellen dat mijn moeder vreemd bleef gaan met die man, niet vertellen dat mijn moeder mij bleef slaan.’

Ze gaat met de pastor van de kerk praten, legt haar innerlijk conflict uit. De pastor raadt haar aan te bidden. Destiny vraag God voor dit probleem te zorgen. En dat doet Hij. Want heel snel na haar gebeden vertelt een goede vriend van haar stiefvader over de geheime relatie. Destiny's moeder beschuldigt haar dochter ervan alles verteld te hebben en slaat haar. Hard. Huilend op haar kamer bidt Destiny opnieuw tot God. En nog geen half uur later gaat de telefoon. Haar moeder is gevallen op haar werk en heeft een hartaanval gekregen. Destiny ziet het als de straf van God.

‘Het was drie dagen na mijn doop. En vier dagen na mijn doop zorgde God voor het definitieve bewijs van de geheime relatie. Mijn moeders portemonnee werd gevonden in de auto van die man. Door zijn eigen vrouw, de nicht van mijn moeder’.

Destiny's moeder slaat weer, Destiny bidt weer en weer valt de moeder op haar werk. Het is een zenuwtoestand. Waarin veel wordt gebeden en ook de pastor betrokken blijft. En andere mensen van de kerk. Waarin er sprake is van wonderen. En steeds dat slaan. Zo erg dat Destiny op een gegeven moment wegloopt, onder de blauwe plekken en met gezwollen gezicht en armen. Ze gaat ergens onder een container zitten en wordt daar gevonden. Het jongeren crisis team wordt ingeschakeld. Ze komt een tijdje in een opvanghuis en raakt dan aan het zwerven. Slaapt overal en nergens, bij familie, mensen van de kerk, bij vrienden en vage kennissen. Haar moeder ziet ze een tijd niet. Die blijft hartaanvallen krijgen, wel tien in een jaar. Haar moeder en stiefvader scheiden, haar stiefvader verkoopt het huis. En dan ontmoet ze een jongen. In de disco. Nee, ze is niet meteen verliefd. Het wordt wel haar eerste langere relatie.

‘Hij zei dat hij verliefd was op mij en daarom ben ik op hem verliefd geworden,’ zegt ze.

Hij gebruikt veel drugs. Pilletjes, ghb, cocaïne. Zij gaat ook gebruiken. En bij hem wonen, in het huis dat hij met een aantal vrienden bewoont. Ze willen zich op Bali gaan verloven. Maar als ze zwanger raakt, begint hij een relatie met een jonger meisje en zet haar het huis uit. Hij hoeft die kleine niet.

En nu zit ze dus met de kleine Danny in het kleine huurhuis. Het contact met haar moeder is hersteld. Als ik haar vraag hoe dat mogelijk is, zegt ze dat het komt door te bidden en door de jeugdzorg. Die hebben haar en haar moeder uitgenodigd om samen te praten op kantoor. En dat heeft geholpen. Ze slaat niet meer, haar moeder, al gaat ze soms wel gillen.

Of ze zelf wel eens het gevoel heeft dat ze wil slaan?

‘Ja, soms heb ik dat ook. Soms wil ik Danny slaan. Soms vind ik het ontzettend moeilijk om hem als mijn kind te zien. En soms zie ik zijn vader in hem en dan wil ik hem ook slaan.’

Ze is veel met Danny bezig. Het is niet makkelijk om een gesprek te voeren met een vreemde over je leven en ondertussen zo’n ventje dat zo aanwezig is, zo de aandacht vraagt, zo constant bezig is met speelgoed door de kamer verhuizen, dingen geven, dingen gooien, dan weer de broek uit en aan, dan weer een hapje eten wat hij niet wil.

Ze krijgt training met een video, thuis, om haar te helpen een goede opvoeder te zijn. En er is de mevrouw van de gespecialiseerde verzorging die haar helpt en tips geeft voor de opvoeding. Ze heeft er erg veel aan, zegt Destiny.

‘Deze mevrouw heeft tegen mij gezegd: jij bent de baas! Want het lijkt wel of hij de baas is, hoe klein hij ook is.’

Destiny leert om hem straf te geven als hij niet luistert of doet wat zij wil. Ze leert ook om hem te laten huilen. En ernaartoe te werken dat hij geen borstvoeding krijgt ‘s nachts. Want vaak wordt hij ‘s nachts wakker en wil hij drinken bij haar.

Destiny vindt het niet gemakkelijk.

‘Weet je wat hij soms doet? Dan springt hij op de bank en slaat hij met zijn hoofd tegen de muur. En dan komt hij huilend bij mij met zijn zere hoofd.’

Ze vindt het moeilijk om hem te straffen. Ze vindt dat zielig. En soms slaat ze hem, op zijn handje, maar dan leert hij het toch niet af. Dus dat helpt niets. En dan probeert hij haar te slaan. En begint hij hysterisch te huilen.

Destiny zit klem tussen wat ze leert van de mevrouw van de gespecialiseerde verzorging en wat haar moeder vindt – en de pastor.

Het is vreemd, maar ik krijg weinig gevoel met Destiny’s verhaal. Ik krijg geen grip op wie zij is, wat haar beweegt. Haar woorden schampen aan de dingen. Haar verhaal kabbelt, een beetje vlak, zonder veel reliëf. Het is moeilijk te snappen hoe de zaken precies in elkaar steken, de essentie te pakken. En ik krijg ook het gevoel dat ze met de stem van haar moeder spreekt, op sommige momenten. Zoals ze over haar vader vertelt of over haar moederschap. Dan weer klinken de stemmen en meningen van de mensen van de kerk mee in haar woorden. De omgeving werkt ook niet mee. Het is rommelig in de kamer, dat speelgoed overal, de was achter de bank op een groot wasrek, een rare keuken, zonder fornuis. Het lijkt wel een soort uit zijn proporties getrokken tienerkamer. Onpersoonlijk ook, op de foto’s van Destiny met haar vriendinnen na. Lang geleden genomen, vertelde ze.

Waarom wil haar verhaal niet tot leven komen? Is het het kind dat er steeds maar tussendoor komt? Is het omdat ze haar verhaal zo doorspekt met ditjes en datjes, al die tantes, nachten, neven, al die details?

Het jochie heeft het helemaal gehad. Hij wil drinken bij zijn moeder, maar ook dat bevredigt hem niet. Hij is hongerig en begint te huilen en te slaan. Dan pakt Destiny hem op en brengt hem naar zijn kamer. Waar hij boos blijft huilen. Dat zou haar moeder niet pikken, weet Destiny. Die zou vinden dat ze dit helemaal verkeerd aanpakt. Dat ze hem bij zich moet houden. Niet laten huilen. Niet hem straffen door hem in zijn bed te zetten.

Destiny zou wel willen werken, een opleiding volgen. Want ze vindt het zwaar, alle dagen van de week met de kleine man. Haar moeder zegt dat ze er helemaal voor hem moet zijn, minstens tot hij drie jaar is. En dat zegt de pastor ook. Destiny wil geen ruzie. Maar ze wordt wel heel moe. Van de kerk leert ze dat ze moet volhouden.

‘Praat je met God over wat het beste is?’ vraag ik.

Dan begint ze over de vader van haar kind. Dat ze zo graag wil dat de kleine Danny een vader heeft. Dat hij een vader nodig heeft. Dat ze niet wil dat hij zijn vader moet missen, zoals zichzelf haar vader gemist heeft. En dat het toch ook wel erg is dat de vader van Danny meteen vreemd ging toen zij zwanger werd. En dat hij misschien wel bijdraait nog. Want hij is nog terug geweest, na de bevalling, toen hebben ze het nog vier maanden samen geprobeerd. Totdat hij weer vreemd ging. Ze moet er een beetje van huilen. Ze had zo gehoopt dat hij liefde kon geven aan zijn kind.

Ze is ook wel gemeen tegen hem geweest, geeft ze toe. Maar dat komt door de drugs, die ze toen nam. Die neemt ze nu niet meer. Ze is veel rustiger nu, want nu is ze moeder en moet ze als moeder leven.

‘Hoe is een goede moeder?’
 Destiny heeft het antwoord meteen.
 ‘Een moeder heeft geduld en slaat niet. Een moeder geeft het beste aan haar kind. Ze wil een goed leven geven aan haar kind, ze wil niet dat haar kind opgroeit zonder aandacht en liefde van de ouders.’
 Ze heeft een droom. De droom van een hecht gezin, met een vader. En ze hoopt ook dat ze haar eigen vader ooit nog eens ziet. En haar broer.

Destiny gaat Danny weer ophalen uit zijn bedje. Soedah, zegt ze.

Grondstewardess, dat zou ze wel willen worden, net als haar moeder. Ze heeft altijd al van uniformen gehouden. En ja, daar breekt een lach door.
 Ze zijn bezig met een kindercrèche, Destiny en het maatschappelijk werk. Toch wel. En ze is ook bezig om de vader ten minste zijn kind te laten erkennen. Misschien kan de kleine Danny op den duur een dag per week bij zijn vader zijn.
 Destiny’s moeder heeft het trouwens allemaal anders in haar hoofd. Die wil wel voor Danny zorgen als hij drie is. Of ze niet bang is dat haar moeder hem gaat slaan? Nee, helemaal niet. Ze houdt echt veel van Danny en ze is anders geworden. Maar Destiny moet nog wel elke dag bidden voor haar moeder.

Als ik weg ga zwaait de kleine Danny enthousiast ‘wegwezen!’

Een week later spreek ik Sandra. Zij was bijna twee jaar betrokken bij het wel en wee van Destiny. Zag haar ongeveer een keer per maand, soms vaker. Soms bij haar thuis, soms op het bureau. En tussentijds hadden ze regelmatig telefonisch contact. Sandra leerde Destiny kennen nog voor ze zwanger was.
 ‘Het ging toen voornamelijk over geldzaken, het afmaken van school, het regelen van een verblijfsvergunning en het verlengen van haar paspoort. Destiny woonde in die tijd bij iemand van de kerk, bij wie ze een kamer huurde. De ingewikkelde relatie met haar moeder en stiefvader was ook aan de orde. Een collega van mij begeleidde haar moeder. De geschiedenis van Destiny, vooral de tijd in Indonesië, was voor ons heel mistig. Nog steeds. Waarom is zij eigenlijk naar Nederland gekomen? Wat is daar allemaal gebeurd?’
 Sandra vindt Destiny net als ik een beetje ongrijpbaar.
 ‘Ze is terughoudend om haar gedachten en zorgen met mensen te delen. Ze heeft ook niet veel vertrouwen in mensen, is mijn indruk. Ze is niet zo happig op het geven van informatie.’

Sandra ziet bij Destiny ook iets anders wat haar misschien ongrijpbaar maakt.

‘Het kan een autonomie probleem zijn. Dat zie je vaker bij Aziatische meisjes. Die mogen niet voor zichzelf opkomen, niet voor zichzelf spreken. Geen ‘ik wil dit’ of ‘ik wil dit niet’ zeggen.’

Daarom kan het kloppen dat ik soms de stemmen van haar moeder en de pastor hoor meeklinken in Destiny’s woorden.

Sandra heeft nog een andere observatie.

‘Destiny hecht zich enorm aan mensen die haar geholpen hebben, die iets voor haar hebben gedaan. Ze hecht zich ook aan mensen van de kerk. Terwijl ze daar tegelijkertijd boos op is. Omdat ze van die mensen dingen moet die ze eigenlijk niet wil. Naar allerlei landelijke bijeenkomsten komen, bijvoorbeeld. Vaak is dat ’s avonds. Moet ze naar Rotterdam of ineens naar Utrecht. De verhouding met de mensen van de kerk is voor Destiny heel ingewikkeld. Aan de andere kant, haar hechting aan die mensen is maar heel dun, denk ik. Als zij bijvoorbeeld verliefd zou worden op een man die belooft voor haar te zorgen, breken al die dunne draadjes.’

Ik vraag Sandra of ze ooit mensen van Destiny’s kerk heeft ontmoet.

‘Er kwam eens een tante van de kerk, zoals Destiny dat noemt, naar mij toe – samen met Destiny – om haar zorg over de opvoeding van het zoontje te bespreken. Destiny was niet lief genoeg en niet streng genoeg, vond ze, en ze kon Danny niet goed opvoeden.’

‘Deelde je de zorg van deze tante over de opvoeding?’ vraag ik.

‘Ik vind niet dat Destiny iets fout doet. Ik zie alleen dat zij niet bestand is tegen dit ventje. Danny is heel sterk in zijn wil, een echte doordrammer. Dat is beslist niet gemakkelijk voor een moeder. Het is heel lastig dit mannetje te begrenzen. Destiny heeft dat niet van nature in zich en verder is ze ongelofelijk bang voor de mening van anderen over haar opvoeding. Dat is een handicap voor haar.’

Sandra is Destiny een tijdje kwijt geraakt toen ze bij haar vriendje ging wonen in een andere stad en zwanger werd. Gelukkig had de jongerenwerker haar destijds al ingeschreven bij het WoningNet, dus toen het mis ging had Destiny snel een huis. Het ging best goed met haar, tot ongeveer een half jaar na de bevalling. Destiny gaf haar kind soms een klap – daar schrok ze zelf erg van. Toen is er opnieuw meer hulpverlening gekomen.

‘Destiny zal voorlopig hulp nodig blijven hebben,’ denkt Sandra. ‘Ze is te kwetsbaar en te weinig autonoom om zelfstandig door het leven te gaan. En ze heeft een te wisselend profiel. Dan denk je, ze heeft het voor elkaar, ze heeft een besluit genomen, en een maand later zet ze je weer op een ander been.’

Vanuit de hulpverlening zet men nu vooral in op de ‘gezonde kant’: ruimte scheppen tussen moeder en kind door een plek op een kinderdagverblijf te bemachtigen voor ten minste drie dagen. Destiny kan dan een opleiding volgen, bij voorkeur gecombineerd met werken.

‘Ze moet haar netwerk uitbreiden. Ze is nu erg eenzaam, kent eigenlijk alleen hulpverleners en mensen van de kerk – die allemaal veel ouder zijn dan zijzelf. Het contact met haar vriendinnen is ze verloren.’

‘Deep down zal Destiny blijven zoeken naar mensen die voor haar zorgen en haar beschermen,’ vervolgt Sandra. ‘Een man, mensen van de kerk...’ Zij ziet deze afhankelijkheid als een grote valkuil voor Destiny. Een zoals dat gaat bij valkuilen, is dit tegelijkertijd haar grote uitdaging.

‘Het zou erg mooi zijn als Destiny die valkuil leert omzeilen door assertiever te worden. En daardoor beter haar eigen weg leert kiezen, een eigen leven leert opbouwen,’ besluit ze hoopvol.

Met terugwerkende kracht begint Destiny voor mij te leven. Nu ik de brokstukken van haar verhaal aan elkaar smeed, treedt haar persoon naar voren. Ik zie een ontheemd meisje dat nooit ‘nee’ heeft leren zeggen. Een meisje dat geen eigen plek heeft gehad. Iemand die is geslagen en klein gehouden. Ontkend. De macht om te vechten en voor zichzelf op te komen, is plat geslagen. Ze heeft zich moeten voegen, tegen wil en dank. Ik zie een jonge vrouw die is blijven verlangen naar een vanzelfsprekend ‘thuis’ waar ze niet hoeft te bedelen om liefde en veiligheid, waar ze zichzelf niet hoeft in te leveren. Want in dat huis is een man die haar beschermt en haar helpt met het leven. Zoals een vader... Ja, ik snap het. En haar God – dat snap ik ook. God is haar Vader. In een lang verloren Paradijs.

Nawoord

Door de indringende portretten wordt duidelijk hoezeer de problematiek binnen de multiprobleem gezinnen kan verschillen. Ieder verhaal in het boekje is uniek en dat geldt ook voor ieder multiprobleem gezin in de regio. Gemeenschappelijk is de tragiek die er uit spreekt. En ook de chroniciteit en de weerbarstigheid van de problemen. Opvallend is dat de ouders in de portretten vaak weer op hun ouders lijken, in de zin dat vergelijkbare problematiek terugkeert.

Als Stadsregio Amsterdam trekken we ons de verhalen van deze gezinnen aan. Om de kinderen uit deze gezinnen een goede plaats te laten verwerven in onze samenleving moet hulp georganiseerd worden. De overheid heeft de taak te zorgen dat deze gezinnen op goede wijze gesteund worden. Niet door zelf actief te zijn op gezinsniveau maar door op hoofdlijnen regie te voeren over het totale aanbod. Door te zorgen dat de inzet in de gezinnen op elkaar afgestemd is en elkaar versterkt zodat de problemen van het gezin en de individuele gezinsleden daadwerkelijk opgelost worden of verminderen en de gezinnen weer grip op hun eigen situatie krijgen. Dit is waar de aanpak zoals die nu ontwikkeld wordt in de Stadsregio voor staat.

Er worden afspraken gemaakt over de werkwijze in de aanpak van multiprobleem gezinnen maar deze werkwijze mag niet star worden. Unieke ervaringen van de gezinnen maar ook van de verschillende gezinsleden vragen om flexibele en creatieve oplossingen. De in ontwikkeling zijnde aanpak biedt een gemeenschappelijk kader dat regelmatig geëvalueerd zal worden en zo nodig herzien en waarbinnen ruimte is voor invullingen die het best bij specifieke situaties passen.

Onafwendbaar is dat dit type problemen vraagt om langdurende steun. De vijf gezinnen die in dit boekje worden geportretteerd hebben onvoldoende draagkracht om de opvoe-

ding van hun kind(eren) soepel te laten verlopen. De verhalen leren dat continuïteit belangrijk is, blijvende aandacht met soms meer en soms minder intensieve steun. Gedurende lange tijd de vinger aan de pols houden is heel hard nodig. Ook in tijden dat het beter lijkt te gaan is het niet verstandig om alle hulp af te bouwen – terugval ligt op de loer. Voorkomen moet worden dat er een periode veel aandacht is en dat het gezin wanneer het weer redelijk goed gaat geheel uit het oog verdwijnt en geen aanspreekpunt meer heeft. Er moet veel aandacht zijn voor de aanhaking van de multiprobleemgezins-aanpak bij het voorliggend veld in de gemeenten en stadsdelen.

Wat valt er na het lezen van de portretten te zeggen over de rol van de hulpverlener? Is er uit de portretten een beeld te destilleren van het ideale type hulpverlening in de diverse gezinnen – al is het maar bij benadering?

In de portretten zien we dat – net zoals de gezinnen verschillen – ook de hulpverlener een verschillende rol op zich neemt. We zien een hulpverlener die vooral een spiegel voorhoudt en vinger aan de pols houdt bij het grillige verloop van de manische depressiviteit van de moeder van een gezin. In een ander geval is de hulpverlener iemand die het gezin op sleeptouw moet nemen en probeert om – stapje voor stapje – eigen initiatief te stimuleren. In weer andere portretten zien we de hulpverlener als coach verschijnen, als een vertrouwenspersoon die het gezin helpt haar zelfvertrouwen op te bouwen en daarmee meer basis om zelf te handelen helpt creëren.

In alle portretten is de hulpverlener iemand die helpt met het regelen van praktische zaken en structuur en enige orde aanbrengt. Het zijn vooral doeners, die naast praten ook praktische problemen helpen oplossen. De hulpverlener tracht het gezin de grip op de situatie te laten hervinden of – als dit niet mogelijk is – de situatie te stabiliseren. Dit om de ouders (beter) in staat te stellen opvoeder van hun kind(eren) te zijn.

Kenmerkend voor de hulpverleners in de diverse portretten is verder ook dat zij een redelijk integraal beeld van het gezin hebben – zowel in praktische zin (huis, huishouden, administratie, inkomenspositie, buurt, sociaal netwerk) als wat betreft de ‘psychologie’ van het gezin (macht en onmacht, gedrag, onderlinge relaties, normen en waarden,

opvoeding). Een integraal beeld is eigenlijk alleen te verkrijgen wanneer de hulpverlener een vertrouwensrelatie met het gezin kan opbouwen – en dat vergt tijd. En bovenal ontstaat een integraal beeld als de hulpverleners die betrokken zijn bij hetzelfde gezin weet hebben van elkaar en in samenhang met elkaar het gezin ondersteunen.

De multiprobleemgezinnenaanpak in de Stadsregio Amsterdam bouwt aan deze integraliteit.

Eén gezin – één plan.